

"גיל מצוות" -

מסע של אחריות ומחויבות אישית ותרבותית

בני-בנות מצוה

פרשות ודרכים במסע ההתבגרות

גיל מצוות" - מסע של אחריות ומחויבות אישית ותרבותית

"...ישבנו על הדשא ואני בעיניי בורקות שכןעתי את כולם לצאת עמי למסע. דברי נשמעו משכנעים כל כך עד שגם עדי שתקה והביטה בי במבט מרותק. "נצא לדרכך", אמר תומר בפסקנות, ולא הותיר ברירה גם ליובל, שבדרך כלל אהבה להיות קרובה לבית ונמנעה מהרפתקאות. מיהרנו כל אחד לביתו, ארצנו בתיק קטן מעט כסף, בגדים ואוכל ויצאנו לדרכך. ברע האחרון נזכרתי גם לקחת מצפון, שלא נעלה בדרכך.

כולנו ידענו שצריך להתאיל את המסע מנקודת ההתאלה, אך מהי נקודה זו? איך מציצים לשם?"

שלום לך,

ששה ילדים וילדות, תלמידי כהה ו', יוצאים לדרך מאתגרת של גילוי והרפתקאות. גם אם לא נארוז תרמיל גב ולא נרחיק לכת, נוכל להצטרף אליהם למסע לבירור זהותנו האישית, המשפחתית, הלאומית והתרבותית.

מסע ההתבגרות שאנו מציעים בפניך סובב סביב שלוש שאלות "מי אני?" "מהיכן באתי?" ולאן אני הולכת?" שאלות אלו יתבהרו במהלך השנה באמצעות ביקור בשלוש תחנות:

התחנה הראשונה, שתהווה את נקודת ההתחלה במסע, עוסקת בלוח השנה העברי. בחינת המסורת והחידוש בחגי ישראל תהווה עבורנו הזדמנות לבירור שאלות ערכיות ותרבותיות, ותסייע ליצירת תחושת אחריות ומחויבות לעם היהודי, שזהותו התגבשה סביב לוח השנה העברי; כמו כן נבחן את האחריות והמחויבות שלנו לשמירה על המסורת מחד-גיסא, וליצירת חידוש בתרבות היהודית, מאידך גיסא.

התחנה השנייה מתהווה סביב הרעיון הגלום בהגיע הנערים והנערות לגיל שבו הם נקראים בני ובנות מצווה. גיל בת/ בר מצווה מאפשר לנו להכיר את עצמנו לעומק ולבחון את השייכות שלנו למשפחה, למדינה ולעם היהודי; לברר את האחריות שאנו חשים זה כלפי זו במעגלים הקרובים והרחוקים, ולדון במחויבות שלנו להכיר את התרבות היהודית ולחדש בה.

גיל מצוות הינו נקודה משמעותית בזמן, המסמלת את האחריות והמחויבות הנלוות להתבגרות. המונח "בר מצווה" מורכב משתי מילים: האחת בארמית והאחרת בעברית: "בר" בארמית פירושו בן. לכן: "בר מצווה" פירושו "בן מצווה". "בר מצווה" הוא מי שחייב לקיים מצוות.

נברר מה פשרו של גיל 12/13? איזה מחויבות ואחריות טמונה בתהליך התבגרות? מה פירושן של המצוות בעולם חילוני ומה מקומה של בת המצווה במציאות הישראלית שלנו. נחשף לטקסי מעבר המציינים התבגרות בתרבויות שונות בעולם, נכיר את גלגולו של טקס בני/ בנות המצווה היהודי ונשאל את עצמנו כיצד היינו רוצים לעצב טקס התבגרות כתתי.

תחנה שלישית תתהווה סביב קריאה אקטואלית בפרשת השבוע. נכיר את התפתחות מסורת הקריאה בתורה ואת חלוקת התורה לפרשות. נציע קריאה מסורתית, לצד שכלול מיומנויות של פרשנות אישית ויצירתית בפרשה. נתנסה בכתיבת דרשה, ונבחן מה בנושאים ובערכים הבאים לידי ביטוי בפרשות השבוע רלוונטי לחיינו. כמו כן נמקד את הדיון בשאלת האחריות והמחויבות שלנו כלפי הערכים העולים מן הפרשות השונות.

כל שיעור יפתח בתיאור **מסלול המסע** בו נצמד לאורכו של השיעור, ויסתיים ב**צידה לדרכך** שתאיר את המשך המסע. לעתים הדרך פתלתלה, קשה ומורכבת. כדי להקל על המסע נציע תחנות "מודיעין", שקראנו להן "**סיקול אבנים**", באמצעותן נצבור ידיעות והסברים שיהפכו את דרכנו למאתגרת, אך לא בלתי אפשרית...

מאתלים לך מסע של תגליות ותובנות משמעותיות, ובעיקר הנאה מהצעידיה המשותפת דרך צלמה!

התוכנית נכתבה על ידי צוות אגף החינוך של התנועה ליהדות מתקדמת.

כתיבה: הרבה מיכל קונפורטי, עדי אפל טל

תרמו מפרי עטם, מחשבותיהם והיוו צוות היגוי וחשיבה: הרבה גליה סדן, הרבה טליה אבנון
בנבנישתי, מיכל קן- תור, יעל כץ, רינת לפידות, תהילה שמש, הרבה תמר דובדבני, הרבה ד"ר
דליה מרקס, הרב דן פרת, הרבה ארנה פילץ, הרב יהורם מזור והרב מאיר אזרי.

תודתנו נתונה לצוות המרכז הבינלאומי לחינוך יהודי ע"ש לוריי לוקיי, מרכז חינוך ליאו באק
לדורותיו, שבמשך שנים עמל ופיתח שפה יהודית ייחודית ותכנים חינוכיים, בהשראתם נכתבה
תוכנית זו.

וכן לצוות חידוש - "יוזמות בחינוך ובתרבות יהודית בע"מ (תשנ"ז): ד"ר רוחמה וייס, יוכי ברנדס
וד"ר מיכל מושקט ברקן.

תודה מיוחדת לרב עו"ד גלעד קריב שאפשר ותמך בכתיבתה של תוכנית זו.

עריכה לשונית: עדנה מזור

עיצוב גרפי: קרן עמרם

איורים: אינה קצב

הדפסה: גסטליט חיפה

הפקה: "נוצה" - ספרים | עיצוב | הפקה www.notssa.com

מהדורה ניסיונית במקצוע "תרבות ישראל ומורשתו" לכיתות ו', מותאמת להנחיות "המטה
לתרבות ישראל" ומאושרת לשימוש ע"י אגף ספרי לימוד במשרד החינוך לשנה"ל תשע"ב.

השיעורים:

חטיבה ב - בני בנות מצווה

1. הזכות לחינוך 4
2. בן שלוש עשרה למצוות ... 8
3. מה לי ולמצוות? 12
4. "קדושים תהיו" 14
5. טקסי מעבר 16
6. גלגולו של טקס 20
7. זרמים ביהדות 24
8. מנהיגות נשית בתרבות היהודית 30
9. "בת שתיים עשרה שנה ויום אחד נדריה קיימין" 36
10. "אשת חיל" 38
11. בחירת דרך 40
12. משמעותם של סמלים יהודיים 42
13. תפילין 46
14. "וכל העם רואים את הקולות" 50

דע מאין באַת וואָן אַתה הוילך

זה היה בתחילת השנה. היינו אז די צעירים, רק עלינו לכיתה ו', אבל הרגשנו כבר בוגרים, חשבנו שאנחנו יודעים הכל. אני זוכר איך זה התחיל: ישבנו על הדשא, בתחילה רק עדי ואני ואח"כ הצטרפו כול השאר.

ואז צלל במחוי רעיון, העניינים שלי ברקו כמו תמיד כשאני מתרגש. הסמקתי קצת אבל אזרתי אותך ודיברתי בקול רם, תוך ניסיון להסוות את הרעד שבקולי. "בואו נצא למסע", אחרתי, "מסע של גדולים, נעלה דברים חדשים, נוכיח לכולם שאנחנו יכולים לבד, נהיה עצמאיים. נשאר מאחורינו את כל השעמום שמסביב, נצא להרפתקאות, נתגבר על פחדים..."

מאיה חשבה שיש משהו בדבריי, ושרה לעצמה את הפסחון מהשיר של עליזה צהר:

"דע מי אתה ,

דע מאין באת

ולאן אתה הולך ובפני מי אתה עתיד לתת דין ומשבון"

כל אחד פנה לענייניו. בראשי הדהד הפסחון שמאיה שרה, ונראה היה לי שהחליטים מוכרות ממקום אחר ורמוק. השאלה "מי אני?" לא עצבה את מחשבותי גם כשכמעט נרדמתי, וכך גם החיוך המהורהר של מאיה.

מסלול המסע

יעד: אל עצמי

מפגש: "השישייה" - עד כמה הם דומים לי?

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המשנה.

תגלית: מסורת העבר שלי טומנת בחובה תובנות לגבי העתיד.

הכנות לפרק זה במסע: מהי הזהות שלי? אילו מרכיבים

מאפיינים אותה כזהות אישית וכזהות יהודית?

חברותא

עקביא בן מהללאל אומר:
הסתכל בשלושה דברים ואין אתה בא לידי עבירה.
דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתן דין וחשבון.

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מדוע מציע עקביא בן מהללאל להסתכל בשלושה דברים?
2. נסו ליצור מדרש למשנה ותנו פרשנות לשלושת הדברים בהם עלינו להסתכל כדי שנמנע מדבר עבירה: מאין באת? לאן אתה הולך/ת? ולפני מי אני עתיד לתת דין וחשבון?
3. מהי מידת המחויבות של כל אחד ואחת מכם לנאמר במשנה זו?

שלשה שמות נקראו לו לאדם, אחד שקוראים לו אביו ואמו, ואחד שקוראים לו בני אדם, ואחד שקונה הוא לעצמו. טוב מכלן מה שקונה הוא לעצמו. (מדרש תנחומא פרשת ויקהל א')

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מי קובע את שמו של האדם על פי המדרש?
2. איזה קשר ניתן למצוא בין המדרש מתנחומא למדרש במסכת אבות?
3. מהי האחריות המוטלת על האדם לכל אחד מהשמות ש"נקראו" לו?

מד יהודי וישראלי

העתיקו את המושגים למחברת וסמנו מה חשוב או לא חשוב בעבור כל אחד ואחת מכם.

צידה לדור

אחריות ומחויבות - כאשר אנו יוצאים למסע שיעודו אינו ידוע ואינו חד משמעי יש בכוחנו להשפיע על טיבו של המסע. אחת האפשרויות היא להיעזר בכוח הדמיון על מנת לדמיון היכן נהיה בסופו. כתבו מכתב לעצמכם: איך ארצה לראות את עצמי עם סיומה של שנת הלימודים, בסוף כיתה ו'? אילו דברים אדע על עצמי, איך ארגיש כלפי המשפחה שלי, כלפי המדינה שלי, מה יאפשר לי להרגיש שלם/ה יותר עם הזהות היהודית שלי? מהי האחריות שלי לגיבוש הזהות היהודית האישית שלי? איזו אחריות ומחויבות אקח על עצמי כאדם בוגר, כיצד אענה על השאלות: "מי אני?" "מהיכן באתי ולאן אני הולך/ת?"

מסורת וחינוך - כיצד אתייחס לחגים ולמועדים, עד כמה אהיה מודע/ת לשינויים שחלו בחגי ישראל ומועדיו בדורות השונים? איך תשפיע על חיי העובדה שבקרוב אציין את היותי בר/בת מצווה?

- לשמור כשרות
- לטייל בארץ
- להתפלל בבית כנסת
- לחגוג את מועדי ישראל
- להשתתף בטקסי זיכרון לחללי צה"ל
- לערוך טקס בר/ת מצווה
- לקלוט עלייה
- לצום ביום כיפור
- להתקין מזוזה
- להדליק נרות שבת
- ללמוד את ההיסטוריה של העם היהודי
- "ואהבת לרעך כמוך"
- ביקור חולים
- לחיות בישראל
- כיבוד אב ואם
- לדבר עברית

הזכות לחינוך

לפעמים, בבוקר, אני מדמינת שאין ביתי ספר. בשביל מה צריך את בית הספר? הרי אפשר ללמוד מההתנסות מהאיים.

בארמית הערב נשאתי נאום מלמוד בפני הורי על רצוני ללמוד, אבל מהבית "עכשיו, כשהעולם מתקדם", אחרתי, "אפילו אתם לפעמים עובדים מהבית, אז למה לא אני? כל הידע נמצא מחילא במחשב". אבא אייק, בכל פעם שאני מציגה בפניהם עמדה מנומקת זה משמח אותי, "כמה גדלת", הביט בי ואמר בפליאה. אמא אמרה שכהיה הייתה קטנה ולא התמשק לה ללכת לבית הספר סבתא שלה הייתה מספרת שהיא רק רצתה ללמוד, להכיר אברים ומבדות בבית הספר, ללמוד שפות חדשות, אבל יכולה ללמוד רק עד כיתה י', כי ההמשך כבר עלה הרבה כסף ומשפחה לא יכולה להרשות זאת לעצמה וכך, בלית ברירה, השתלבה בעסק המשפחתי ולמדה לתפור. מבוקר עד ערב הייתה בוהה במכונת התפירה ומדמינת שהיא יושבת על הספסל בבית הספר, מפטטת עם אלצה אברתה, לומדת דברים חדשים ומשקת בהפסקות עם כל הילדות.

למחרת הגעתי לביתה"ס והצטרפתי בטבעיות לאברים שלי. הם היו באמצע שיחה סוערת על התאנה הבאה במסע. הם היו כל כך שקועים בשיחה שלא שמו לב שלא הייתי יום קודם ואין לי מושג על מה הם מדברים. "יובל, אז את מצטרפת או לא?", פנה אלי תומר, ולרע הצטרפתי שלא הייתי אתמול בבית הספר וכמעט האמנתי את התאנה הבאה במסע...

מסלול המסע

יעד: בירור מקומה של הזכות ללמוד בתרבות היהודית.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 דרך ימי הביניים ועד לימי התלמוד.

תגלית: הזכות לחינוך אינה מובנית מאליה.

הכנות לפרק זה במסע: מה מבדיל בין ילד למבוגר? מה מקומו של החינוך בתרבות היהודית? באיזה אופנים מתאפשר תהליך חינוכי? עד כמה אני חווה את האפשרות ללמוד כזכות?

חברותא 1

שאלות לדין ולמחשבה:

1. מה ההבדל בין הילדים להוריהם בתמונה המתארת מציאות של ימי הביניים?
2. שרטטו בקווים כלליים תמונה המתארת משפחה בת זמננו. איך הייתם מאפיינים את הילדים לעומת הוריהם?
3. כיצד אורח החיים שלנו שונה מזה שהתקיים בימי הביניים?

אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד 1989

על-פי סעיף 28

לילדים ולצעירים יש זכות לחינוך יסודי חינם, לייעוץ ולהדרכה בבחירת מקצוע. הם יוכלו לרכוש גם חינוך תיכון וחינוך גבוה. ביקור סדיר בבית הספר והשלמת ההשכלה יזכו לעידוד. השלטת המשמעת בבית הספר תיעשה מתוך התחשבות בכבוד האנושי של הילד, ובאופן התואם אמנה זו. הגופים הממשלתיים שהסכימו לאמנה זו יפעלו במשותף במטרה להעניק לילדים ולצעירים ברחבי העולם את האפשרות לבקר בבית הספר ולקבל חינוך ראוי.

מטרות החינוך

על-פי סעיף 29

חינוך הילד יכוון למטרות הבאות:

- א. לתת לתלמיד אפשרות לפתח את דרכו הייחודית בהתאם ליכולתו.
- ב. ללמד כבוד לזכויות האדם ולחירויות ולעקרונות האו"ם.
- ג. לפתח כבוד לזהות התרבותית, לשפה ולערכים התרבותיים של התלמיד, ולתרבויות שונות משלו.
- ד. להכין את התלמיד לחיים אחראיים כמבוגר בחברה חופשית ברוח של הבנה, שלום, סובלנות, שוויון בין המינים וידידות בין כל העמים.
- ה. ללמד את התלמיד כבוד לסביבה הטבעית.

(מתוך אמנת האו"ם בדבר זכויות הילד 1989, נוסח מעובד לילדים ולנוער)

חברותא 2

שאלות לדין ומחשבה:

1. כיצד מגדירה אמנת האו"ם את זכותם של ילדים לחינוך?
2. כיצד יכולה להתממש הזכות לחינוך לכל ילד?
3. האם לדעתכם, ההזדמנות ללמוד היא זכות?

חִבְרוּתָא 3

דאמר רב יהודה אמר רב: ברם [אכן] זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל; שבתחלה, מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה... התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים; מאי דרוש? [מהיכן למדו?] "כי מציון תצא תורה" (ישעיהו ב, ג). ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד. התקינו שיהו מושיבין בכל כלך וכלך [אזור]; ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט [מורד] בו ויצא. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע (בבא בתרא, כא, ע"א).

שאלות לדין ומחשבה:

1. מה תיקן יהושע בן גמלא?
2. מה הייתה הבעיה שזיהה בן גמלא בחינוך האב?
3. מאיזה גיל כדאי להתחיל ללמוד בבית? מדוע?
4. כתבו טיעונים המצדדים בזכות לחינוך במסגרת בית ספרית, חשבו על דרך מקורית להציג טיעונים אלו בפני כלל תלמידי ותלמידות הכתה.

חִבְרוּתָא 4

תנו רבנן. האב חייב בבנו למולו [ברית מילה] ולפדותו [=פדיון הבן] וללמדו תורה ולהשיאו אישה וללמדו אומנות. ויש אומרים אף להשיטו במים [רש"י: שמא יכרוש בספינה ותטבע ויסתכן אם אין יודע לשוט] (קידושין כט ע"א).

שאלות לדין ומחשבה:

1. מדוע צריך האב ללמד את בנו דווקא את הדברים המוזכרים בקטע?
2. מה ניתן ללמוד מהמקור על המחויבות של האב כלפי בתו?
3. מה היה עלול לקרות במשפחה שאין בה אב?
4. כתבו טיעונים המצדדים בחינוך בסביבה ביתית; חשבו כיצד להציג אותם בדרך יצירתית לכלל תלמידי ותלמידות הכתה.

צִידָה לְדֶרֶךְ

אחריות ומחויבות - המסורת מורה לנו כי יש ללמד את הילדים, בין אם הלימוד הוא באחריותו של האב או של הקהילה. במרכזו של טקס בר מצווה עומדת הקריאה בתורה, המסמלת את לימוד המסורת. כיצד תוכלו לשמור על המסורת של ערך הלימוד ויחד עם זאת לחדש את תכני הלימוד בהתאם למציאות המשתנה?

בין חירות לאחריות - המקורות שנלמדו מתייחסים לחובתם של ההורים או הקהילה לחינוך הילדים. מהי האחריות שלכם ללמידה? האם לדעתכם יש לכם מחויבות ללמידה?

בן שלש עשרה למצוות (משנה, אבות ה)

רינה דברה בכיתה בהתלהבות על התבגרות. היא סיפרה שבכיתה ו' נקדיש שעה שבועית כדי לדון בשינויים שאלים בנו, שינויים גופניים ונפשיים. "ההתבגרות", אמרה רינה, "היא תהליך שמתחיל בזמן מסוים וממשיך ומלווה אותנו כל החיים". תומר שאל "איך יודעים שזה מתחיל?", נעם ענתה "כשה קורה אצ מרגישים". למאה נצצו העיניים, כאילו היא מבינה למה נעם התכוונה, ורק יובל הרגיש שהיא מתכוונת במקומה. היא נצרכה בעליסה בארץ הפלאות ומשבה לעצמה של ויכלה הייתה נוגסת בעוצמיה שהייתה מנצנצת את מנדיה והופכת אותה לקטנה, לעד. היא לא הבינה את התשוקה להתבגר. ההתבגרות הפאידה אותה, היא אששה שגופה הרצה ישתנה. כל הבנות סביבה היו עסוקות בשאלה אחת "מה לעבוב"? ואת יובל זה לא עניין, "העיקר שיהיה נא", הייתה נוהגת לומר למאה כשצו ניסתה לשדל אותה להביע את דעתה על בגד זה או אחר.

כולם דברו בהתלהבות על הדברים שיוכלו לעשות כבוגרים - עדי הזכירה שתוכל לעכת לישון מתי שתרצה, אורי אמר שיהיה לו רישיון נהיגה, תומר אמר שיוכל להצביע בבירות, נעם אמר שתהיה לו תעודת זהות ויובל אשבה על השיר של יהודה אטלס:

"קודם גנון, אחר כך גן אובה, בית ספר, תיכון, צבא, אוניברסיטה, עבודה, דירה, אתונה, ילדים, מילואים,

אז מתי אני אספיק לעשות קצת חיים?"

מסלול המסע

יעד: בירור משמעותו של הגיל בתהליך ההתבגרות ובירור המושג התבגרות.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המשנה והתלמוד.

תגלית: משמעות הגיל 13/12 בעבורי; יכולות שנרכשות או משתפרות ומבשילות בתחומי חיים שונים מלמדות על תהליך ההתבגרות.

הכנות לפרק זה במסע: עד כמה הגיל הנו גורם מרכזי בתהליך ההתבגרות שלי? עד כמה אני מרגיש/ה קטן/ה, עד כמה בוגר/ת? מה משמעותו של גיל 13/12 בתקופתנו לעומת תקופות אחרות? אילו שינויים עברו עלי בתקופה האחרונה? אילו תובנות ויכולות חדשות רכשתי?

חִבְרוּתָא 1

ליתוגרפיה (הדפס אבן) אמריקאית מסביבות 1849 המתארת את מעגל החיים של אשה

הוא (יהודה בן תימא) היה אומר
בן חמש שנים למקרא;
בן עשר למשנה;
בן שלוש עשרה למצוות;
בן חמש עשרה לתלמוד;
בן שמונה עשרה לחופה;
בן עשרים לרדוף;
בן שלושים לכוח;
בן ארבעים לבינה;
בן חמישים לעצה;
בן שישים לזקנה;
בן שבעים לשיבה;
בן שמונים לגבורה;
בן תשעים לשוח;
בן מאה כאלו מת ועבר
ובטל מן העולם.
(משנה, אבות ה, כד)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. האם יש הבדל בין תפקידי הנשים לתפקידי הגברים בתמונה? מהו?
2. נסו להשוות בין התפקידים המוזכרים במשנה לבין התפקידים המוצגים בתמונה, האם יש התאמה בין השניים?
3. מהם ההבדלים וממה, לדעתכם, הם נובעים?
4. נסו להציע מסקנה או מסקנות העולות מן ההשוואה בין הטקסט לתמונה.

סיקול אבנים:

יהודה בן תימא היה תנא שלא נודע זמנו. יש שרצו להוכיח שחי לאחר החורבן, ויש הממקמים את זמנו למאה ה-2 לספירה, לתקופת מרד בר כוכבא. שמו מוזכר פעם אחת במשנה וכמה פעמים בברייתות. בכמה מקומות הוא נזכר כ"רבי יהודה בן תימא", ובאחרים ללא התואר "רבי". בכמה מקומות בתלמוד נזכר התנא "בן תימא" וייתכן שהוא רבי יהודה בן תימא לפני שסמכו אותו. בתלמוד מתוארים רבי יהודה בן תימא וחבריו כ"בעלי משנה". על פי התלמוד בזמנם היו שש מאות או שבע מאות סדרי משנה. הרשב"ץ מביא דעה שמדובר ביהודה בן דמא שהיה אחד מעשרת הרוגי מלכות ומוסיף שמדובר בבן אחותו של רבי ישמעאל. אמרתו המפורסמת ממסכת אבות: "הווי עז כנמר וקל כנשר, רץ כצבי וגיבור כארי, לעשות רצון אביך שבשמים" פותחת את דברי הטור והשולחן ערוך. מקום קברו מצוין בישוב דלתון שבגליל העליון.

חִבְרוּתָא 2

ת"ר [תנו רבנן] קטן היודע (מבין) לנענע: חייב ב(מצוות נטילת) לולב, (יודע) להתעטף: חייב ב(מצוות) ציצית, (יודע) לשמור תפילין: אביו לוקח לו תפילין, יודע לדבר: אביו לומדו תורה וק"ש (וקריאת שמע) תורה מאי (מהי)? היא א"ר [אמר רב] המנונא "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב" (דברים לג, ד) (בבלי,

סוכה מב, ע"א)

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כתבו את המקור בלשונכם.
2. ממתי חייב ילד לקיים את מצוות נטילת לולב, התעטפות בטלית (ציצית) ולימוד תורה?
3. כיצד בוחנים את התבגרותו של הילד?
4. איזו אחריות ומחויבות לוקח, או מקבל על עצמו, הילד עם התחלת קיום המצוות המוזכרות כאן?

חִבְרוּתָא 3

בת אחת עשרה שנה ויום אחד נדרה² נבדקין (נבדקים). בת שתים עשרה שנה ויום אחד נדרה קיימין (קיימים). ובדקין כל (במהלך שנתה ה-) שתים עשרה. בן שתים עשרה שנה ויום אחד נדריו נבדקים, בן שלש עשרה שנה ויום אחד נדריו קיימין, ובדקין כל שלש עשרה. קודם לזמן הזה, אף על פי שאמרו יודעין אנו לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו, אין נדריהם נדר ואין הקדשן הקדש. לאחר הזמן הזה (גיל 12/13), אף על פי שאמרו אין אנו יודעין לשם מי נדרנו לשם מי הקדשנו - נדרן נדר והקדשן הקדש (משנה נדה פה מ"ו).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. כתבו את המקור בלשונכם.
2. מה ההבדל בין נבדקים לבין קיימים?
3. כיצד בוחנים את התבגרותם של הילדים?
4. איזו אחריות לוקח, או מקבל על עצמו, הילד כשנדריו נבדקים?

חִבְרוּתָא 4

חוק הבחירות קובע שכל אדם שהוא תושב קבע בישראל ובעל אזרחות ישראלית, ואשר מלאו לו 18 שנה, זכאי להצביע לכנסת. בחוק הבחירות לכנסת (נוסח משולב), התשכ"ט-1969, נקבע:

1. הזכות להצביע בבחירות לכנסת נתונה רק למי שרשום בפנקס הבוחרים.
2. (א) לעניין השימוש בזכות הבחירה לכנסת, ייחשב בן 18 שנה כל מי שיום הולדתו ה-18 חל לא יאוחר מיום הבחירות. (מתוך: חוק הבחירות לכנסת)

² נדר הוא התחייבות שאדם נוטל על עצמו, פעמים רבות במשמעות דתית.

שאלות לדין ומחשבה:

1. האם אדם יכול לבחור האם להצביע או לא?
2. האם יש הבדל בין בנות לבנים? כיצד יודעים זאת? האם ניתן להחיל מסקנה זו גם על המשנה "בן חמש למקרא..." ועל ההלכה במסכת סוכה? מדוע?
3. כיצד בוחנים את התבגרותם של הילדים?
4. איזו אחריות כרוכה בהצבעה לכנסת?
5. מדוע, לדעתכם, ילד בן 13 לא יכול לעמוד באחריות זו, כפי שסבור המחוקק?

צידה לדרך

אחריות ומחויבות - בכל אחת מן הבחירות לקביעת זמן ההתבגרות ישנם התחייבויות ותחומי אחריות שהמתבגר לוקח או מקבל על עצמו. חלק מן ההתחייבויות ותחומי האחריות הם חיצוניים קרי בקביעת המדינה (לשאת תעודת זהות, לבחור בבחירות) וחלק הם פנימיים. אלו התחייבויות ותחומי אחריות אתם רוצים לקחת על עצמיכם בגיל ההתבגרות? פרטו את תחום האחריות, מה המטרות שתרצו להשיג? אילו פעילות יש לבצע על מנת להגשים את המטרות? במהלכה של שנת הלימודים ערכו תיעוד של עשייתכם בתחום האחריות הנבחר והעריכו את הצלחתכם.

בין חירות לאחריות - קראו את שירו של בן ארצי. מה הלבטים המופיעים בשיר? חשבו על המושגים "חירות" ו"אחריות" ובדקו כיצד הם באים לידי ביטוי בילדות ובהתבגרות.

נסו לחבר בית נוסף לשיר המתאר את התחושות והמחשבות ביחס לתהליך ההתבגרות שלכם.

כשאגדל

מילים ולחן: בן ארצי

כשאגדל אהיה אמיץ וחזק
וכבר לא אפחד מהחושך לבד
אולי אהיה אסטרונוט שמרחף בחלל
או זמר עם גיטרה
עוד טיפה אגדל ויקנו לי אופניים
והגשם יחלוף ויגיע הקיץ
ואולי הכלב שלי שהלך לאיבוד
יעמוד בפתח הבית

כשאגדל כמו מיכל, כמו עמית, כמו גלעד
גם לי תהיה אהבה
אבל כשאגדל ואהיה מבוגר
אמא תהיה אולי זקנה
לחשוב על זה עושה אותי עצוב נורא

הלוואי שלא יהיו מלחמות כשאגדל
שלא אצטרך להיות אף פעם חייל
אני אהיה אסטרונוט שמרחף בחלל
או זמר עם גיטרה
כשאגדל כבר לא ארגיש קטן מול כולם
השלולית שלי תהפוך כבר לים
כשאגדל אהיה גבר יפה כמו אבא

כשאגדל כמו מיכל...

מה לי ולמצוות?

אני זוכר את אותה השבת, באחד הביקורים אצל בני משפחתי הארזים, כשנכנסתי לשירותים, ובטבעיות מתוך הרגל, הושטתי את ידי למתג האשמה והדלקתי את האור. כך עשיתי גם כשיצאתי רבקה'לה, בת דודתי בת השמונה, פלטה צעקה מבוהלת והביטה בי מצועזעת. "אתה אוטא", הצביעה עלי באצבע מאשימה. לקח לי כמה רגעים להבין מה אירע, הרגשתי את האיוורון פושט על פני ואת ליבי ממסיר פעימה, בעלל המבוכה הרבה שחשתי. התנצלתי ומהרתי מבויש אל אימי. במהלכה של השבת נדמה היה לי שכל שמונת בני דודי ביים לי בשל בורותי ואילנותיותי. לא הבנתי מדוע אני נשפט למחירה בשל טעות שעשיתי ללא כוונה תאולה. איכתי שהשבת תעמר. ניסיתי לחשוב על המצוות, על הרעיון העלום בהן, נזכרתי שקיימת אלוקה בין מצוות שבין אדם לאלוהיו ומצוות שבין אדם לאברו; תהיתי עד כמה המעשה הוא חשוב, או הכוונה שמוצאת מאורו. אשכתי שטרם נמלאו לי 13 ואני עדיין לא אייב במצוות. תהיתי האם הדלקת אור בשבת פירושה אילול השבת, או אולי דווקא האם של בני דודי אלי בעקבות הטעות שעשיתי, הלכתי פני ברבים, הוא זו שמאללת את קדושת השבת. משבתי נדדו למזיגת בר- המצווה שלי שהלכה והתקרבה - תהיתי אם יש מקום למצוות באי האילנותיים. אשכתי לעצמי שדווקא על מצוות שבין אדם לאברו אני מקפיד. טקס ההבדלה הסתיים בשירת "המבדיל בין קודש לאול אטאותינו הוא ימול..." הישרתי את מביי אל רבקה'לה ואל אחיה, אייכתי איך קטן והם המצוה לי איך מבויש. "סליחה", נמלטה רבקה לעברי, כמעט ללא קול, ואני נשכתי לרומחה.

מסלול המסע

יעד: לברר עד כמה העיסוק במצוות משמעותי עבורי.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 לתקופת המקרא, התלמוד וימי הביניים (משנה תורה, הרמב"ם).

תגלית: גם במסגרת חיים שאינם מחויבים להלכה היהודית אנו מקיימים חלק מן המצוות.

הכנות לפרק זה במסע: מה תפקידן של המצוות בחברה מסורתית? אילו מצוות אני מכיר/ה? אילו מהמצוות חשובות בעיני? מדוע? עד כמה יש להן תפקיד בחברה המודרנית? איזה משמעות יש למצוות בחיי?

חברותא

א"ר [אמר רבי] יוחנן ששה דברים אדם אוכל פירותיהן [רווחיהם] בעולם הזה ... ואילו הן הכנסת אורחין וביקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש והמגדל בניו לתלמוד תורה והדן את חברו לכף זכות ... כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום שבין אדם לחברו ות"ת [תלמוד תורה] כנגד כולם (תלמוד בבלי, שבת, קכז, ע"א).

שאלות לדיון ומחשבה:

1. מיינו את המצוות למצוות בין אדם לחברו ומצוות בין אדם למקום.
2. אילו מן המצוות משמעותיות עבורנו?
3. אילו מן המצוות אנחנו מקיימים? ומדוע?

כתבו סיפור/ תיאור אירוע המתאים לתקופתנו המגלם את הרעיון הבא לידי ביטוי במקור הנלמד:

1. כִּבְד אֶת-אָבִיךָ וְאֶת-אִמְךָ, כַּאֲשֶׁר צֻוֶּה ה' אֱלֹהֶיךָ לַמַּעַן יֵאָרִיכוֹ יָמֶיךָ, וְלַמַּעַן יֵיטֵב לָךְ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ (דברים, ה, טו).
2. "הֲגִיד לָךְ אָדָם, מִה-טוֹב; וּמִה-ה' דוֹרֵשׁ מִמֶּךָ, כִּי אִם-עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט וְאַהֲבַת חֶסֶד, וְהִצַּנֵּעַ לֶכֶת עִם-אֱלֹהֶיךָ". (מיכה, ו) עֲשׂוֹת מִשְׁפָּט זֶה הַדִּין, אַהֲבַת חֶסֶד זֶה גְּמִילוּת חֲסִדִּים (בבלי, נזיקין, כד, ע"א).
3. בית המדרש גדול מבית הכנסת. וחכמים גדולים אף על פי שהיו להם בעירם בתי כנסיות [בתי כנסת] הרבה, לא היו מתפללין אלא במקום שהיו עוסקין בו בתורה (משנה תורה לרמב"ם, הלכות תפילה, ח, ג).
4. וגדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, שנאמר "וַיֵּשֶׁא עֵינָיו, וַיֵּרָא, וְהָיָה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו; וַיֵּרָא, וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל... יָקַח-נָא מַעֲט-מַיִם, וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם; וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ". (בראשית יח, ב-ד) (משנה תורה לרמב"ם, הלכות אביל, יד, ג).
5. ביקור חולים מצוה על הכול אפילו גדול, מבקר את הקטן. ומבקרין פעמים הרבה ביום; וכל המוסיף - משובח, ובלבד שלא יטריח (משנה תורה לרמב"ם, הלכות אביל, יד, ו).
6. כִּי-יִשְׁאָלְךָ בֶּנְךָ מָחָר לֵאמֹר: מָה הָעֵדוּת, וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים, אֲשֶׁר צֻוֶּה ה' אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם. וְאָמַרְתָּ לִּבְנֶךָ, עֲבָדִים הָיינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרָיִם; וַיֹּצִיאֵנוּ ה' מִמִּצְרָיִם, בְּיָד חֲזָקָה (דברים, ו, כ-כא).
7. והוי דן את כל האדם לכף זכות (משנה, אבות, א, ו).
8. אמר רבי יוחנן אל יתפלל אדם אלא בבית שיש שם חלונות (בבלי, ברכות, לד, ע"ב).
9. אהרן אוהב שלום ורודף שלום ומשים שלום בין אדם לחברו שנאמר (מלאכי ב) "תורת אמת היתה בפיך" (בבלי, סנהדרין, ו, ע"ב).
10. רבן גמליאל בנו של רבי יהודה הנשיא אומר, יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, ... וכל תורה שאין עימה מלאכה, סופה בטילה וגוררת עוון (חטא) (משנה, אבות, ב, ב).

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אחריות ומחויבות - קראו את סיפור המסגרת פעם נוספת. דבריה של רבקה גורמים לאורי לחוש הלבנת פנים. הלבנת פנים, על-פי היהדות, פירושו עלבון או גרימת בושה לזולת. כאשר אדם חווה עלבון הוא מחוויר - מלבין. על הלבנת פנים אמרו חז"ל "נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים", וגם "כל המלבין פני חברו ברבים כאילו שופך דמים", כאשר הכוונה ב"שפיכות הדמים" כאן היא לדם האוזל מפניו של האדם בו עלבו.

כתבו תקנון כיתתי למניעת הלבנת פנים. פרטו את הפעולות שיש לעשות, כדי למנוע הלבנת פנים. תעדו התנהגות אישית והתנהגות כיתתית בהתאם לתקנון. העריכו את עמידתכם בכללי התקנון.

בין חירות לאחריות - בשיעור ראינו שאנו מקיימים מצוות שונות למרות שלא כולנו מקפידים על אורח חיים הלכתי. דונו בשאלות הבאות:

עד כמה קיום מצוות כרוך באחריות ומחויבות אישית? האם קיימת סתירה בין קיום מצוות וחירות? נמקו את עמדתכם.

קדושים תהיו (ויקרא, י"ט)

מסלול המסע

יעד: הכרות עם המורכבות היהודית בקיום מצוות ושמירת החיים היהודיים בקרב האנוסים, כדוגמה למחויבות למצוות בתקופות השונות בגולה.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000, דרך המאה ה-15 (גירוש ספרד) ועד לתקופת המקרא.

תגלית: הקשר שבין עם נבדל- קדוש למצוות.

הכנות לפרק זה במסע: מה כוחן של המצוות בשמירה על הצביון היהודי? האם יש הבדל בין קיום מצוות בארץ ובתפוצות, מדוע? האם תמיד שאלת קיום המצוות הייתה מותנית בבחירה? מהו המושג קדושה? מה הופך את העם היהודי לקדוש? מה הקשר בין מצוות לקדושה? איזה אחריות מוטלת עלינו כעם קדוש?

סיקול אבנים:

פרשת קדושים היא הפרשה השביעית בספר ויקרא. היא מתחילה בפרק י"ט פסוק א' ומסתיימת בפרק כ' פסוק כ"ז. בין המצוות שבפרשה: מצוות שבין אדם למקום, מצוות שבין אדם לחברו, מצוות הקשורות בצדק חברתי, מצוות הקשורות בבית המקדש ובהקרבת הקורבנות, מצוות התלויות בארץ, איסור לנהוג כחוקות הגויים.

ליום הולדתי ה-11 קיבלתי מאמי ספר מיוחד. היה זה יומן שעובר במשפחתי מדור לדור. אמי ספרה לי שגם היא קבלה אותו ליום הולדתה ה-11 מאמה. כששאלתי מה כתוב בו ולמה הוא כל כך מיוחד, ענתה אמי שבימון הזה נמצאת המורשת שלנו. "של המשפחה שלנו?", שאלתי, אמא הסבירה שזו המורשת של המשפחה הרחבה שלנו, המורשת של המשפחה היהודית שלנו. היומן הזה עובר בין בנות המשפחה מאז גירוש ספרד בשנת 1492. בתחילה הוא נמסר בסתר ואחר בגלוי. כל ילדה שמגיעה לגיל 11 מקבלת אותו, קוראת בו ולאחר שנה של קריאה, בגיל 12 מותר לה להוסיף לו דברים משלה, אך אסור לה למחוק. לאחר ההסבר הזה הייתי מאוד סקרנית ומיד התחלתי לקרוא:

"השנה היא שנת 1492. אני חיה בגרנאדה, ספרד. המלך פרדיננד והמלכה איזבלה הוציאו חוקים חדשים שמחייבים את כל יהודי גרנאדה. הם דורשים שכל היהודים יתנצרו כלומר יפנו לאלוהים אחרים. שאלתי את אבא מה זה אומר? כיצד עלינו לנהוג עכשיו? אבא ענה כי עלינו להפסיק לשמור את השבת, להפסיק להתפלל ולהתחיל להישבע בשם האלוהים שאנו, לכאורה, כבר לא מאמינים בו. אבא הסביר כי מעכשיו עלינו להלשין על יהודים אחרים אשר שומרים על המצוות, ולמעשה לדבר רכיל מאחורי גבם. שמעתי את הבשורה הקשה והתחלתי לבכות. כל החוקים והמשפטים ששמרנו, אני ומשפחתי, צריכים עכשיו להשתנות. חשבתי על הקהילה בה אנו חיים, קהילה שמקיימת אורח חיים יהודי עצמאי - יש לנו מערכת משפט שונה ממערכת המשפט הנוצרית, אצלנו נוהגים לשפוט בצדק את העמיתים, אין הבדל בין עשיר לעני, גדול או

חברותא

דל, לא עושים עוול במשפט. חשבתי, מה יקרה עכשיו בקהילה כאשר לא נוכל לעזור לנזקקים. יצאתי החוצה לרחוב. ראיתי את דוכן הבשר - השוחט מכר בשר טרי מלא בדם, איך נאכל את הבשר עם הדם? האם מהיום נאכל רק ירקות ופרות? גם אלה יהיו בעייתיים, מכיוון שלא נוכל עוד להפריש מעשרות מן היבול. כשעברתי ברחוב ראיתי ילד קטן גונב תפוח. בעל הדוכן תפס אותו בידו ושאל אותו מדוע גנב. הילד הכחיש וסיקר כי לא גנב, אלא קטף את התפוח מעץ ליד ביתו. ידעתי שהוא משקר, הילד היה רעב ולכן גזל מפרנסתו של בעל הדוכן. אני משוכנעת שבעל דוכן התפוחים שונא את הילד בליבו, למרות ששניהם חברים בקהילה היהודית. אדם צעיר שעבר ברחוב ניסה להוכיח את בעל הדוכן על מעשיו, ובקש שיוותר לילד הרעב, אך האחרון סרב. כשראיתי את בעל הדוכן ניהשתי שהוא יקשה עם הילד. בגדיו היו חדשים וניכר כי היו תפורים מפשתן וצמר - שעטנז - כמיטב האופנה הספרדית, זקנו היה קצר - הוא השחית את פאת זקנו, וקעקוע בולט היה על זרועו. למרות מעשיו אלה, המשיך בעל הדוכן לבקר בבית הכנסת של הקהילה. בעל הדוכן נזף בילד ובצעיר כי הם תמימים בחושבם שהקהילה היהודית תמשיך להתקיים בגרנאדה כפי שהתנהלה שנים רבות. הוא סיפר כי פנה לידעוני שניחש את העתיד וקבע כי הקהילה היהודית תמחק מן ארץ.

הבחור הצעיר התנצל בשם הילד ואמר לבעל הדוכן כי ישלם עבור התפוח ברגע שיקבל תשלום עבור עבודתו. בעל השדה, הספרדי, אצלו הוא עובד, מלין את שכרו כבר חודש ימים. המשכתי להסתובב ברחוב וראיתי אדם אחד המציע לאחר לרכוש את ביתו תמורת סכום כסף גבוה. הבנתי מדבריו של אבי כי הקהילה היהודית לא תישאר עוד זמן רב בגרנאדה, ומדוע לאיש הזה בית כל כך גדול ויקר? חשבתי על עצת השווא שקיבל וחשבתי לעצמי, איזה חוסר הגינות! נזכרתי באמי שאומרת "לפני הסומא בדבר לא תתן עצה", או "לפני עיוור לא תתן מכשול". קמתי מפני שיבתו של האיש ואמרתי לו שראוי להיוועץ עם רב הקהילה בטרם יחתום על העסקה הזו. בפנים נפולות שבתי הביתה. ראיתי את קהילתי ועולמי חרבים עליי. כשנכנסתי הביתה בישרו לי הורי כי החליטו לעלות לארץ ישראל, שם נוכל להמשיך לקיים קהילה יהודית עצמאית. "ממה נתפרנס בארץ ישראל?", שאלתי, ואבא ענה: "בארץ ישראל נוכל להקים את בית המקדש ולהקריב קרבנות וזבחים; נוכל גם לטעת עצים. וכן נוכל להתייחס בכבוד לגרים, לא כמו שמתייחסים אלינו כאן בארץ גרנאדה". החלטתי להעלות את הדברים על הכתב למען הדורות הבאים."

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אחריות ומחויבות - המצוות המופיעות בסיפור

מצוות בפרשת קדושים בספר ויקרא. מהו הקשר בין עם קדוש-נבדל לבין המצוות הנזכרות? מהי המחויבות שלנו לשמירה וקיום של המצוות הללו? פרטו מהי האחריות הכרוכה בהיותנו עם קדוש?

בין חירות לאחריות - בחרו במצווה אחת מתוך המצוות שבין אדם לחברו, או מתוך אלו העוסקות בצדק חברתי, שתמצו ליישם בחייכם. תארו היכן ומתי תבוא המצווה לידי מימוש ולאיזה התנהגויות היא מחייבת אתכם.

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. ערכו רשימה של המצוות המופיעות בסיפור, והשוו רשימה זו לפרשת קדושים.
2. מה היה תפקיד המצוות בחייהם של היהודים בספרד?
3. איזה מחיר שלמו על האילוץ לוותר על אורח חיים הלכתי?
4. אילו מתוך המצוות שבפרשה משמעותיות לחיינו היום?
5. אילו מצוות היינו מוסיפים?
6. האם יישום המצוות המוזכרות בסיפור הופך אותנו לקדושים? לנבדלים?
7. מה מידת האחריות שלנו לשמירה על המצוות הללו?

טקסי מעבר

מסלול המסע

יעד: הכרות עם טקסי מעבר מתרבויות שונות.

מפגש: עם בנים ובנות מהעולם החווים טקסי מעבר לעולם המבוגרים.

זמן מסלול: שנות ה-2000 (בשיעור זה נתייחס פחות לציר הזמן ויותר לציר המרחב).

תגלית: לטקסי מעבר מתרבויות שונות ישנם רבדים משותפים.

הכנות לפרק זה במסע: מהו טקס? מה הייחוד של טקסי מעבר? אילו טקסים מסוג זה אני מכיר/ה? מה ניתן ללמוד מהעובדה שטקסי מעבר קיימים בתרבויות שונות ומגוונות? עד כמה טקסי מעבר משמעותיים לחיי?

למחרת חזר הנסיך הקטן.

"מוטב אילו באת בשעה שבאת אתמול", אמר השועל. "אם תבוא בארבע אחרי הצהריים, למשל, אתחיל לשמוח כבר בשלוש. ככל שתקרב השעה, כן תגדל שמחתי. בארבע כבר אתרגש ואדאג. אגלה את מחיר האושר! אבל אם תבוא כל פעם בשעה אחרת, אף פעם לא אדע באיזו שעה להכין את לבי... אנחנו זקוקים לטקסים".

"מה זה טקס?" שאל הנסיך הקטן.

"גם זה משהו שהוזנח יותר מדי", אמר השועל. "זה הדבר שמבדיל יום אחד מכל שאר הימים, ושעה אחת מכל שאר השעות. לציידים שרודפים אחרי, למשל, יש איזה טקס. ביום חמישי הם רוקדים עם בנות הכפר. ואמנם יום חמישי הוא יום נפלא! אני מטייל לי עד הכרם. אילו רקדו הציידים כל פעם ביום אחר, היו כל הימים דומים זה לזה ולא היו לי חופשות כלל".

(אנטואן דה סנט-אכזיפרי)

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהו טקס?
2. מה המשמעות של טקסים בחיינו?

חברותא 1

המשימה - אייל מן הג'ונגל - היום הוא היום הגדול. לא ישנתי כל הלילה, האמת היא שכבר חודשיים אני לא ישן מי-יודע-מה. אני יוצא היום למסע החשוב ביותר של חיי. אני חושש מאוד ממה שיקרה לי שם בדרך, ואני יודע שאני חייב להצליח. המשימה שלי אינה פשוטה, קיבלתי הוראות מדויקות מה אני צריך לעשות. אבל לא אמרו לי איך לעשות את זה, זו הבחינה שלי. אם אעבור אותה אצטרף לעולם המבוגרים. המשימה שהוטלה עלי היא להביא אייל מן הג'ונגל. האייל, כך הסביר לי אבא, הוא סמל לכוח הגברי. אחרי שאצוד את האייל יערך לכבודי טקס. השבט כולו ישתתף בו. אני מצפה לו בכיליון עיניים. כולם יסתכלו עליי בגאווה, ישירו וירקדו לכבודי. אני אהיה מושא להערצה, הארוחה הגדולה והדשנה תהייה רק לכבודי. בחלק השני יערכו לי טקס התקשרות עם אחת הילדות של השבט.

שאלות לדין ולמחשבה:

1. מהם המרכיבים הטקסיים בספור שלפנינו?
2. מה מטרת הטקס המתואר?
3. מה דעתכם על טקס זה? האם הייתם מוכנים לחוות טקס בגרות כזה? מדוע?
4. השוו טקס זה לטקס בר/בת מצווה - בדקו את הדומה והשונה בין הטקסים והביעו עמדה מנומקת ביחס לביטויי הבגרות בשני הטקסים. אילו ביטויים מתאימים לכם? מדוע?
5. המחזו את הסיפור על מנת להציגו לפני שאר תלמידי ותלמידות הכיתה.

חברותא 2

מבחן "קרני הפר" - אתמול היה הערב החשוב של חיי, עליתי לדרגת "לוחם". מאז שנולדתי התכוננתי לרגע הזה. מגיל שלוש אני מתאמן במקלות ובחניתות. בגיל שבע היינו צריכים, כל ילדי השבט הצעירים, לירות חיצים אחד על השני. זה לא היה טקס מהנה. ילד אחד יורה והשני צריך להתחמק במהירות מן החץ. היו ילדים שבהחלט לא היו מספיק זריזים. אתם יכולים לחשוב שזהו טקס אכזרי, אבל זריזות זו תכונה חשובה ביותר באזור בו אנחנו חיים. היום היה יום "מבחן קרני הפר", אותו אנו אמורים לעבור רק בגיל 13. השכם בבוקר התאסף כל השבט במרכז הכפר, וראש השבט הביא את הפר. הפר היה גדול, כמעט בגובה שלי. כל השבט נעמד במעגל סביבי. הפר השתולל כאילו לא אכל שבוע. הייתי אמור לתפוס אותו בקרניו ולהפילו ארצה. זה נראה לי כמו נצח, אבל בסוף הצלחתי, השכבתי אותו על האדמה. אני בוגר. הטקס עבר בשלום. אני לוחם צעיר. אני מוכן לטקס הבא שייערך בעוד חודש - טקס הנישואים.

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהם המרכיבים הטקסיים בספור שלפנינו?
2. מה מטרת הטקס המתואר?
3. מה דעתכם על טקס זה? האם הייתם מוכנים לחוות טקס בגרות כזה? מדוע?
4. השוו טקס זה לטקס בר/בת מצווה - בדקו את הדומה והשונה בין הטקסים והביעו עמדה מנומקת ביחס לביטויי הבגרות בשני הטקסים. אילו ביטויים מתאימים לכם? מדוע?
5. המחיצו את הסיפור על מנת להציגו לפני שאר תלמידי ותלמידות הכתה.

חברותא 3

התבגרות בקולומביה הבריטית, קנדה - בקולומביה הבריטית כוללים טקסי ההתבגרות מעשים סמליים הבאים לסמל ברכה בעתידו/ה של המתבגר/ת. אצל הבנים נהוג לגלגל אבנים במורד ההר, כאשר המתבגר אמור להשיג אותן. לפי המסורת, כך יתברך בקלות רגליים. המתבגרות נדרשות להביא כדי מים עטופים בשמלתן, מהמעיינות הרחוקים, טקס שמסמל ברכה ללידות קלות. בשבט ויקטוריה שבקולומביה הבריטית כולל הטקס את תחילת כתיבתו של "שיר החיים" של הנער או הנערה. בגיל 12 מוצמד אל כל מתבגר/ת חונך או חונכת ממשפחה אחרת, המסייע/ת לו/ה לחשוב על הזמנים הטובים והרעים שעבר/ה בחייו/ה, ולחבר את הבית הראשון של שירו/ה האישי. בגילאים 20, 30 ו-50 נכתבים בתים נוספים, וכך גם בעת חתונתו של אדם, בעת לידת ילדיו ובאירועים דרמטיים אחרים.

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהם המרכיבים הטקסיים בספור שלפנינו?
2. מה מטרת הטקס המתואר?
3. מה דעתכם על טקס זה? האם הייתם מוכנים לחוות טקס בגרות כזה? מדוע?
4. השוו טקס זה לטקס בר/בת מצווה - בדקו את הדומה והשונה בין הטקסים והביעו עמדה מנומקת ביחס לביטויי הבגרות בשני הטקסים. אילו ביטויים מתאימים לכם? מדוע?
5. המחיצו את הסיפור על מנת להציגו לפני שאר תלמידי ותלמידות הכתה.

חִבְרוּתָא 4

גיל ההתבגרות באלסקה - עם כניסת הנערה לתקופת בגרות מינית, כולאים אותה למשך שישה חודשים בצריף קטן, שממנו היא אינה רשאית לצאת, אלא עם חשיכה, וגם אז רק עם אמה. עליה ללבוש בגד מיוחד שמכסה אותה. במשך כל התקופה הזו מעסיקים אותה בתפירת שמיכות מעור וסריגת כובעים וסלים. הכוונה שתלמד מלאכה, סבלנות ואורך רוח. עליה לצום ארבעה ימים. לאחר מכן מביאים לה מעט חלב וכד עם מים. את הכד הופכים שלוש פעמים לפני שמרשים לה לשתות, וזאת כדי להרגיל אותה להתאפקות. מטרת החינוך הזה היא להשריש בבנות את התכונות המסורתיות הטובות שצריכות להיות באישה, המקובלות ככאלה בתרבות אלסקה: צייתנות, הכנעה, שקט, הקרבה עצמית ועבודה מתמדת. יש דגש גם על צניעות והופעה אישית נאה, ומה שחשוב הוא שעליה לדעת להסתיר את מחשבותיה. בכל שבט יהיו שינויים פה ושם, אבל המטרות העיקריות הן אלה שצוינו. לאחר מכן משיאים את הנערה.

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהם המרכיבים הטקסיים בספור שלפנינו?
2. מה מטרת הטקס המתואר?
3. מה דעתכם על טקס זה? האם הייתם מוכנים לחוות טקס בגרות כזה? מדוע?
4. השוו טקס זה לטקס בר/בת מצווה - בדקו את הדומה והשונה בין הטקסים והביעו עמדה מנומקת ביחס לביטויי הבגרות בשני הטקסים. אילו ביטויים מתאימים לכם? מדוע?
5. המחיצו את הסיפור על מנת להציגו לפני שאר תלמידי ותלמידות הכתה.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אנתרופולוגיה היא חקר תרבות. אנתרופולוגים מסורתיים נהגו ללמוד תרבויות שבטיות ולהעריך את התנהלותן מנקודת מבטו של האדם המערבי. התבוננות זו יצרה לא פעם יחס שיפוטי ומתנשא כלפי תרבויות שונות. כיום נהוג לתאר את החברה הנחקרת בתיאור מפורט ככל שניתן וללמוד אותה דרך נקודת המבט של החברה עצמה.

אחריות ומחויבות - נדמיין לעצמנו ששני אנתרופולוגים באים לחקור את טקס המעבר שלנו. נסו לאמץ את נקודת מבטם ולתאר את הטקס כפי שהיה נראה בעיניהם. חשבו אילו חלקים בטקס יעוררו תדהמה, איזה פרשנות יתנו האנתרופולוגים הללו להתנהלותנו?

בין חירות לאחריות - עד כמה אתם מחויבים לשמור על הטקס המסורתי, האם אתם רשאים לחדש ולהוסיף רעיונות נוספים לטקסי בר בת מצווה או טקסים אחרים במעגל החיים?

בַּר מִצְוָה - גִּלְגּוּלוֹ שֶׁל טֶקֶס

"הבר מצווה שלי בעוד חצי שנה. אלך מהילדים סיפרו לי על התכניות שלהם לבר מצווה. מה התוכניות שלנו?"

"עוד לא השבנו על זה, תומר, באמת התאריך מתקרב, נראה לי שהכי מתאים לעשות את זה בבית".

"בבית??? תומר ממש לא ציפה לתגובה כזאת.

"כן, כל שנה אנחנו עושים לך יום הולדת בבית".

"מי מדבר על יום הולדת בכלל? אנחנו מדברים כאן על בר מצווה".

"השבתי שבר-מצווה זה מן סוג של יום הולדת..."

"נו, באמת אמא, את יודעת למה אני מתכוון, זה אירוע מיוחד".

"אל תזיד לי שגם אתה רוצה לעלות לתורה בבית הכנסת?"

"למה לא? זה בר מצווה, זה מה שכולם עושים".

"אני לא יודעת, תומר, מי זה כולם. אנחנו לא דתיים ואין לנו מה לעשות בבית הכנסת".

"מה? לפחות חצי מהאנשים שהיו בעליה לתורה של אחי לא היו דתיים. מה זה משנה בכלל? מה, בעלל שאני לא דתי אסור לי להיכנס לבית כנסת? ואם זה דווקא מתאים לי ללכת לשם בבר-מצווה שלי, צריך לאסור עלי?"

"לא צריך לאסור" אמרה אמא, "אני מתכוונת כשעושים משהו צריכה להיות לו כוונה, משמעות. ובית הכנסת זה אלק מהעניין. הרי זה אמור להיות טקס התבגרות, ואתה לא מתבגר באמת. תקום בבוקר לאחר הבר מצווה בן אדם אחר?" תומר רצה לענות לה לעניין, להוכיח לה שהיא לא צודקת, הוא ספר עד אשר כמו שהיה רגיל לעשות עוד מהתקופה שהיה קטן, כשביקש לסדר את ממשבותיו ואמר:

"דיברתי על זה עם סבא והוא סיפר לי שדווקא הוא לא עלה לתורה ומאוד הצטער על כך. הוא אושר, ואני מסכים איתו, שזו המורשת התרבותית שלנו. לקרוא מהתורה ולתת לה פרשנות משלנו. ככה אנחנו יכולים להיות אלק מהמסורת ואפילו להשפיע עליה. את לא יכולה להזיד לי שאני לא ראוי להיות שותף למורשת יהודית רק בעלל שאני לא הולך בדרך כלל לבית הכנסת".

אמא עצרה את המכונית והביטה אמורה אל תומר: "אתה יודע מה, אני מבטיחה שנדבר על כך ברצינות להיות אלק ממורשת זה באמת עניין רציני".

מסלול המסע

יעד: הכרות עם מרכיבי טקס בני ובנות מצווה.

זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 ימי קום המדינה, דרך ימי הביניים ועד לתקופת הגאונים.

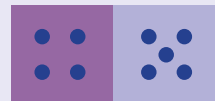
תגלית: גלגולו של טקס בני ובנות מצווה.

הכנות לפרק זה במסע: מה מייחד את הטקס היהודי? במה הוא מזכיר טקסי מעבר אחרים? עד כמה הטקס היהודי משמעותי לחיי? מה מתוך הטקס המסורתי ארצה לאמץ לטקס שלי? אילו דברים אבחר לחדש ולהוסיף לטקס בר/בת המצווה שלי?

כניסה לקהל המבוגרים

בתקופת הבית השני היו נוהגים להטיל על ילדים קטנים מצוות שהם כבר יכולים לעמוד בהן. מסופר על ילדים צעירים שישבו בסוכה, עלו לרגל לבית המקדש והניחו תפילין. סוג אחר של מצוות הן מצוות בעלות משמעות משפטית-הלכתית, המחייבות בגרות שכלית, שיקול דעת ובגרות מינית. עם הזמן נקבע כי גיל 12 לבנות ו-13 לבנים הוא המחייב, ובגיל זה נכנס האדם בעולן של רוב המצוות.

משחק דומינו

יש להעתיק את הקלפים למחברת כך שהמושג יתאים להסבר. כאשר יותאמו כל הקלפים יוצר מעגל של מושגים והסברים.

כניסה לעול מצוות

בתנועה הקיבוצית, וגם מחוצה לה, התפתחה מסורת של 13 משימות קהילתיות ואישיות, שאותן ממלאים בני ובנות כיתה ז' במשך שנת בר המצווה, למשל: התנדבות בבתי חולים, מבצע הקש בדלת, הכרות עם היישוב שלהם, ועוד.

עלייה לתורה

בתקופת בית שני, התנאי לתחילת קיום מצוות היה הבגרות. מרגע שהוכיחו הנער או הנערה את בגרותם הם נחשבו אחראים למעשיהם. הכניסה לקהל המבוגרים הייתה הדרגתית: הנער בן ה-13 היה יכול לקרוא בתורה, ולהיספר במניין. הנערה בת המצווה הייתה רשאית לנדוד נדרים על עצמה, דבר שלא יכלה לעשות בהיותה במעמד של "קטנה".

טקס בבית הכנסת

נשיאת דרשה של בר המצווה
התווספה לטקס במאות
ה-12-13 באירופה. בדרשה
הנער מדבר על חלק מפרשת
השבוע או הפטרה שקרא,
ונותן להן פירוש אישי או הסבר
משלו.

נשיאת דרשה

העדות המוקדמת ביותר שיש בידינו
על עלייה לתורה של בר המצווה היא
מהמאה ה-8 לספירה בבבל.
בעלייה לתורה קורא הנער חלק
מפרשת השבוע ואת הפטרה
הצמודה אליה. במעמד זה אומר
אביו של בר המצווה: "ברוך שפטרני
מעונשו של זה". משמעות הדברים
היא שמחת האב על כך שזכה להביא
את בנו לרגע בו הוא נחשב לבוגר
בעולם היהודי, מחויב במצוות בזכות
עצמו וישא בעונש בעצמו אם יעבור
על המצוות.

הנחת תפילין

הטקס המסורתי של בר
המצווה בבית הכנסת,
כפי שהוא מוכר לנו כיום,
התגבש רק בתקופה
מאוחרת יחסית, במאות
ה-12-13. בעקבות מסעות
הצלב הנוצריים היו היהודים
נתונים תחת איום מבחויץ,
והתגובה לכך היתה
התכנסות וחידוק הטקסים
בבית הכנסת.

קבלת אקדח

סעודת בר-מצווה נזכרת
לראשונה במאה ה-15 או
ה-16: "מצווה על האדם
לעשות סעודה ביום
שנעשה בנו בר מצווה
כיום שנכנס לחופה".
בדורות עברו הקפידו
לערוך את הסעודה
בצניעות ולהזמין אליה גם
אורחים עניים ואביונים.

13 משימות

זה קרוב למאה
שנה מקיימים
בקהילות הרפורמיות
והקונסרבטיביות טקס בת-
מצווה גם לבנות. הבת, כמו
הבן, עולה לתורה, קוראת
בתורה ונושאת דרשה
על פרשת השבוע, או על
הגיעה לבגרות. היא זכאית
להתחיל להניח תפילין או
להתעטף בטלית כמו הבן.

<p>סעודה</p>	<p>השם "בר מצווה"</p>	<p>בנות עולות לתורה</p>
<p>"בר מצווה" כלל לא מוזכר בתורה. למעשה הופיע השם רק במאה ה-13 בגרמניה ובספרד. לפני כן היו מכנים את הנער שנכנס לעול מצוות "בר עונשין" או "גדול".</p>	<p>הנחת תפילין כחלק מטקס בר המצווה הופיעה הרבה יותר מאוחר, בערך במאות ה-12-13 לספירה. בעדות מסוימות נהוג לקיים את מנהג הנחת התפילין מרגע שהילד יכול לעשות זאת, גם אם עדיין אינו בן 13.</p>	<p>בתקופת החלוצים הייתה קבלת האקדח חלק חשוב ומרגש בחגיגת בר ובת המצווה. האקדח שניתן לנער או לנערה נועד להגנה אישית ולשותפות בהגנה על היישוב ורכוש התושבים.</p>

צידה לדָרן

תקופה	משמעות הטקס	גילויים של אחריות ומחויבות בגלגולים השונים של הטקס
תקופת בית שני	כניסה לעול מצוות	
המאה ה-8 לספירה בבל	עליה לתורה	
אירופה מאות 12-13	טקס בבית הכנסת	
אירופה - מאות 12-13	הנחת תפילין	
אירופה - מאות 12-13	נשיאת דרשה	
גרמניה וספרד המאה ה-13	השם "בר מצווה"	
אירופה מאות 15-16	סעודה	
ראשית ההתיישבות בישראל	קבלת אקדח	
שנות ה-70 ואילך בקהילות רפורמיות וקונסרבטיביות בישראל	בנות עולות לתורה	
שנות ה-2000		

זָרָמִים בִּיהָדוּת

בסיום יום הלימודים אחרה רינה כלאחר יד "... ועוד נקודה אחת למחשבה לפני שנפרדים, בסיום השנה ארצה שנערוך טקס בנות ובני מצווה בבית כנסת. תמשיכו עם זה ונדבר מאוחר. אני מזכירה שיש סוגים שונים של בתי כנסת ונצטרך להכריע היכן נציין את טקס ההתבגרות שלנו". אחרה והלכה. למרות שהיה זה סוף היום ובדרך כלל כבר היינו מעט רדומים בשעה זו, הכתה כולה סערה.

נעם אמר שהיא מעולם לא ביקרה בבית הכנסת, שזה מקום לאנשים שמתפללים, לדתנים, והיא אילונית. מאיה אמרה שהיא דווקא אושבת בבית כנסת זה דבר יפה וקהילתי, מאפשר לכל המשפחה לשבת ביחד ולחוות חג או תפילה עם כל חברי הקהילה. תומר מיהר לתקן את מאיה ואמר לה: "את מתכוונת שכל הגברים יושבים יחד ואתן מאחורי המזוזה". "לא", אמרה מאיה, "בבית הכנסת שלנו כולם יושבים יחד, זה בית כנסת רפורמי". עדי אמרה שהיא בקרה בבית כנסת כזה שכולם יושבים בו יחד, היה לו שם מוצר משהו כמו קונסרבטיבי, או קוויסי. "בית כנסת קונסרבטיבי", תיקנה אותה מאיה, "זה בית כנסת שלם בו, כמו ברפורמי, מעמדה של האישה זהה לשל הגבר והיא לוקחת חלק פעיל בתפילה". אורי אמר לעצמו: "מעניין מה דוד יעקב היה אושב, ואם היה מסכים לאמא את ילדי וילדות הכתה בבית הכנסת שלו". יובל אמרה שהיא אושבת שטקס התבגרות זה רעיון מעולה, אבל שאלה "למה בבית הכנסת? אפשר לקיים אותו בבית הספר או במקום מיוחד בטבע?". תומר חיצק את דבריה ואמר שראה לו שאמא ואבא שלו לא ירצו להשתתף אם הטקס יתקיים בבית הכנסת.

ואז צץ במחמי רעיון: בואו נפתח את השאלה של רינה בפני ציבור מצוון, נערוך פאנל, נשמע דעות מצוונות ולבסוף נגיע להחלטה. לפני השינה אמרתי לעצמי בסיפוק שנצליח לעשות משהו של גדולים, נארגן פאנל, נאפשר לקולות שונים להישמע ואולי בעצרת הקולות הללו אוכל לענות טוב יותר על השאלות: "מי אני, מאין באתי ולאן אני הולכת?".

מסלול המסע

יעד: היכרות עם הזרמים השונים בעולם היהודי

מפגש: עם דמויות המייצגות את הזרמים השונים

זמן מסלול: שנות ה- 2000 והמאה ה- 19

תגלית: לזרמים השונים ביהדות יש תפישות שונות באשר להלכה, למעמד האישה, למסורת וחידוש, אך ישנו רובד משותף והוא מרכזיותו של התנ"ך.

הכנות לפרק זה במסע: האם יש רק דרך אחת להיות יהודי?

סיקול אבנים:

החת"ם סופר - (הרב משה סופר (שרייבר) (1762 - 1839), הידוע בכינוי החת"ם סופר (על שם ספרו חידושי תורת משה), ראש ישיבה ומגדולי הרבנים והפוסקים בדורות האחרונים. תרם תרומה מכרעת לעיצוב ההשקפה החרדית. אבי משפחת סופר-שרייבר, המונה מאות צאצאים ובהם רבנים וגדולי תורה מפורסמים.

חברותא 1

מתוך צוואתו לבני משפחתו, נכתב בשנת 1839:

"אתם בני ובנותי חתני ונכדי ובניהם שמעוני (הקשיבו לי) ..אל תט לבכם (אל תתפתו) לדבר רע... (היהודים) החדשים... נתרחקו מאת ה' ותורתו... אל תדורו (תגורו) בשכונתם, ולא תתחברו עמהם כלל וכלל. תני"ך עם פירוש רש"י ותורה עם פירוש רמב"ן תהגו (תלמדו) ותלמדו את בניכם... והבנות יעסקו בספרי אשכנז בגופן שלנו (הכוונה לספרים הכתובים ביידיש), המיוסדים על אגדות חז"ל ולא זולת כלל (ולא על פירושים אחרים)... ומנעו רגליכם מטרטאות (תיאטראות) חלילה וחלילה, אני אוסרכם באיסור גמור...היזהרו משינוי שם (הכוונה לאימוץ ונתינת שמות שאינם עבריים), לשון ומלבוש ישראל חס וחלילה..."

שאלות לדין ולמחשבה:

1. בצוואתו של החת"ם סופר נמצאת רשימה של איסורים, של התנהגויות פסולות מהן הוא מנסה למנוע את בני ביתו. ערכו רשימה של האיסורים. נסו למצוא מכנה משותף לאיסורים אלה.
2. נסו לשרטט בעזרת הצוואה את אורח החיים וסדר היום הרצוי ליהודי לשיטתו של החת"ם סופר.
3. בכמה וכמה פסקי הלכה טבע החת"ם סופר את העיקרון "חדש אסור מן התורה", בתגובה לדרישת שינויים, ולו הקטנים ביותר בהלכה. הזמינו את דמותו של החת"ם סופר לרב-שיח דמיוני - מה היה אומר על סוגיות כגון: סמכות ההלכה, התורה, המצוות, סמכות הרב, מעמד האישה. הוסיפו סוגיות משלכם.

סיקול אבנים:

הרב שמשון רפאל הירש - (1808 - 1888) (המכונה בקיצור "רש"ר הירש") היה מנהיגה החשוב של היהדות האורתודוקסית בגרמניה במאה ה-19 ואבי שיטת "תורה עם דרך ארץ".

אמנציפציה - השוואת זכויותיהם של היהודים לסביבה המקומית מתוך שאיפת היהודים להשתלב בחברה האירופאית (**בעיקר במערב אירופה**). את ראשיתו של התהליך מסמל כתב הסובלנות מה-2 בינואר 1782. האמנציפציה התממשה לראשונה בצרפת, במהלך המהפכה הצרפתית (1789) - נוכח סיסמאות המהפכה לשוויון, חירות ואחוה.

חברותא 2

מתוך "אגרות צפון" (בו מתוארת חליפת מכתבים בין בנימין, הצעיר היהודי המתלבט, לבין חברו נפתלי, השומר אמונים למסורת):

"... האם האמנציפציה (מתן שוויון זכויות אזרחיות, חברתיות ומדיניות) רצויה? הנני מקדם אותה (את האמנציפציה) בברכה. בראותי שהלחץ הגדול... מנע ממנו (מהעם היהודי) לפתח את רוחו, צמצם את ההתפתחות החופשית של אופיו האציל... הנני מקדם אותה (את האמנציפציה) בברכה רק שישראל רואה באמנציפציה לא את תכלית ייעודו, כי אם מפנה חדש בו... אך צער ויגון אפפוני (מלאו את ליבי) לו ידעתי שישראל מתנכר לעצמו... (הרש"ר הירש חש צער משום שהיהודים מתרחקים מהמסורת היהודית). עלינו להיות יהודים, יהודים במלוא מובן המילה, חדורי רוח תורה, בראותנו בה את חיינו ואורח ימינו. וגם אז רוח היהדות תקדם בברכה את האמנציפציה, בדרך סלולה למילוי דרישותיה, להגשמת חזונה בחיים.

שאלות לדין ולמחשבה:

1. המכתב שלפנינו מתמודד עם היחס לאמנציפציה (מתן שוויון זכויות אזרחיות, חברתיות ומדיניות). מדוע חוששת היהדות המסורתית מפני האמנציפציה? אילו יתרונות היא מוצאת בה? באילו תנאים מוכן הרב הירש לקבל את האמנציפציה?
2. נסו לשרטט בעזרת הטקסט את אורח החיים וסדר היום הרצוי ליהודי לשיטתו של הרב שמשון רפאל הירש.
3. הרב שמשון רפאל הירש טבע את העיקרון "תורה עם דרך ארץ", משמע אין סתירה בין חיים על פי התורה וההלכה לבין חיים מודרניים, השכלה ועבודה יצרנית. הזמינו את דמותו של הרב שמשון רפאל הירש לרב-שיח דמיוני - מה היה אומר על סוגיות כגון: סמכות ההלכה, התורה, המצוות, סמכות הרב, מעמד האישה. הוסיפו סוגיות משלכם.

סיקול אבנים:

הרב ד"ר זכריה פרנקל - (1801-1875) היה רב ותיאולוג (חוקר תורת האלוהות) יהודי במאה ה-19, חוקר המשנה והתלמוד. דגל בגישה הנעזרת בכלי המחקר המודרני לצד נאמנות להלכה.

חברותא 3

"השלמה בין האמונה והחיים, קידמה בתחום האמונה, שמירת היהדות, שיפורה והתחדשותה מתוך עצמה ובכוח עצמה; הנה זה המעגל שבו על המאמצים לנוע: כל שחורג מעבר לו אינו עוד בגדר יהדות; מי שלגביו גם מעגל זה רחב מידי, מעדיף קיפאון והתפוררות על פני חיים ופעילות.... (הסיעה) האחת רואה ישועה בשמירה על המסורת ו(הסיעה) האחרת שוחרת קדמה עד קצה גבול - ביטול כל צורה חיצונית (ביטויים מעשיים-הלכתיים) ושיבה אל האידאות (רעיונות) הפשוטות המקוריות... ועתה נשים פנינו לסיעה שלישית... לא זו בלבד שהיא עומדת על קרקע יהודית אלא גם חדורה התלהבות כנה לקיומה ולהמשכיותה לאורך זמן... עלינו לראות את המטרה לא בנטייה המוחלטת לצד אחד אלא ברפורמה מתונה...." (תיקונים קלים בדת) **זכריה פרנקל, על הרפורמה ביהדות, בתוך: היהדות הפוזיטיבית ההיסטורית, בעריכת רבקה הורוביץ**

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. בדברים שלפנינו מתייחס הרב פרנקל לשלוש סיעות, סיעה אחת היא זו אליה הוא משתייך, מי הן לדעתכם שתי הסיעות האחרות?
2. נסו לשרטט בעזרת הטקסט את אורח החיים וסדר היום הרצוי ליהודי לשיטתו של הרב זכריה פרנקל.
3. העקרונות המאפיינים את תפיסתו היהודית של הרב זכריה פרנקל הם: תורה ומצוות, סובלנות ופלורליזם, ציונות. הזמינו את דמותו של הרב פרנקל לרב-שיח דמיוני - מה היה אומר על סוגיות כגון: סמכות ההלכה, התורה, המצוות, סמכות הרב, מעמד האישה. הוסיפו סוגיות משלכם.

סיקול אבנים:

הרב ד"ר אברהם גייגר (1810-1874) היה רב גרמני ליברלי, מנהיג "התנועה לתיקונים בדת", מזרחן וסופר.

חברותא 4

"מיום ליום מורגש יותר ויותר הצורך להעניק לעבודת הקודש לא רק צורה חיצונית נאה, אלא גם להתאים את תוכנה להשקפות השוררות היום ביהדות... הפולחן (התפילות והטקסים) נמשך יתר על המידה... בשעה שנאמרות התפילות בעברית מורגש לרוב חוסר הכוונה... (בגלל הקושי להבין את שפת התפילה) עלינו לשאוף לפשרה מוצלחת דווקא בנושא זה (שינוי שפת התפילה)... יש להתחשב בצרכי הזמן ובזיכרונות העבר כאחד... בתפילה ביחידות ובתפילה בלחש תשלוט שפת האם (גרמנית)... שאר התפילות יתחלקו בין שתי השפות (עברית וגרמנית)"

(מתוך: אברהם גייגר, רפורמה בפולחן היהודי נחיצותה ומידותיה בתוך: אברהם גייגר מבחר כתביו על התיקונים בדת, עורך מ. מאיר, עמ' 68-69, 74-75).

בועידת הרבנים הליברלים שהתכנסה בגרמניה בשנת 1846 הובאו לדיון ההצעות הבאות:

1. תושמט מן התפילה הברכה "שלא עשני אישה", המיוסדת על הקיפוח הדתי של האישה.
2. האישה תחויב מנעוריה להשתתף בלימודי הדת ובתפילה בציבור, ובזו האחרונה גם תימנה למניין העשרה.
3. האישה, כמו האיש, נחשבת לבוגרת מגיל שלוש עשרה

(מתוך: ועידות הרבנים בגרמניה בשנים 1844-1846, הוצ' מרכז דינור, תשמ"ז, עמ' 65).

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. בדברים שלכנינו מתייחס הרב גייגר לשפת התפילה. מהו הקושי שרואה הרב גייגר בתפילה בשפה העברית? מדוע, לדעתכם, הוא מציע לשנות את שפת התפילה, או חלקה, לשפת האם של המתפללים? מה ירוויח מעמדה זו ומה יפסיד?
2. נסו לשרטט בעזרת הטקסט את אורח החיים וסדר היום הרצוי ליהודי לשיטתו של הרב אברהם גייגר.
3. הרב גייגר לא ראה בטקסטים הדתיים טקסטים מקובעים, אלא טקסטים ששיקפו התפתחויות היסטוריות, ומכאן שהטקסטים והעקרונות הקובעים את הנהגה הדתית שהוגדרו בהם היו יחסיים. לפי גייגר ניתן היה, אם כן, לבקר את הציוויים הדתיים, לקבלם או לשלול אותם בהתאם למציאות בהווה. הזמינו את דמותו של הרב גייגר לרב-שיח דמיוני - מה היה אומר על סוגיות כגון: סמכות ההלכה, התורה, המצוות, סמכות הרב, מעמד האישה. הוסיפו סוגיות משלכם.

מה עמדת הזרמים השונים? מה עמדתך?

1. עמותה מנסה לפתוח את הקניון בשבת ולהעסיק בחנויות עובדים יהודים בשכר גבוה.
2. נשללה כשרות של מסעדה משום שהטבח במסעדה איננו יהודי.
3. עובד שומר שבת פוטר מעבודתו, משום שלא הסכים לעבוד בשבת, כפי שדרשו ממנו.
4. שרת החינוך מעוניינת לפתוח כל בוקר את יום הלימודים בתפילת שחרית מהסידור.
5. קבוצה של נשים רפורמיות התארגנה על מנת לקיים תפילה עם טליתות וכיפות בעזרת הנשים של הכותל עם ספר תורה. הן עותרות לבג"צ כדי לקבל אישור.
6. עמותה חרדית מחלקת מזון לעניים לקראת פסח. אנשי העמותה מניחים ארגזי אוכל ליד ביתם של העניים מבלי שיראו אותם, כדי שלא לבייש.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אחריות ומהיבות - הכתה שלנו מורכבת מתלמידים ותלמידות עם דעות ואמונות מגוונות. הדירה הכיתתית מהווה מראה בזעיר אנפין של החברה הישראלית. לעתים אנו חלוקים בתפיסות יסוד הקשורות ליהדות בנושאים כמו אמונה, הלכה, מקומן של נשים ביהדות ועוד, מחלוקות המצביעות על דרכים מגוונות לחיות חיים יהודיים. כתבו נייר עמדה בשאלות: אילו אתגרים ניצבים בפני חברה מגוונת ואילו יתרונות ואיכויות טמונים בחברה כזו.

בין חירות לאחריות - מצאו בן/בת זוג בעל עמדות השונות בתכלית משלכם. בחרו דילמה משמעותית עבורכם (ניתן להתייחס לאחת מהדילמות שהובאו בכתה). שוחחו על הדילמה על פי המבנה הבא:

1. שלב א': תלמיד ראשון מציג את דעתו. תלמיד שני מקשיב ושואל שאלות הבהרה כגון: מדוע אתה חושב ש... על אילו אמונות מבוססת אמירתך? איזה תגובות רגשיות אתה חווה כשאתה פוגש מישהו שפועל בניגוד לאמונתך? מדוע?
2. שלב ב': תלמיד שני מציג את עמדתו. תלמיד ראשון מתרגל הקשבה פעילה ושואל שאלות הבהרה.
3. שלב ג': כתבו מה אפשרה ההקשבה ההדדית? האם היא אפשרה תובנות חדשות? כיצד קשב וסובלנות יסייעו בידינו להתנהל בכתה שיש בה דעות ואמונות מגוונות? האם ניתן לאמץ את "תרגיל ההקשבה" וליישם אותו להתנהלות שלנו בחיי היומיום?

מנהיגות נשית בתרבות היהודית

מסלול המסע

יעד: גילוי מנהיגות נשית בתרבות היהודית.

מפגש: עם דמויות נשיות מההיסטוריה היהודית בתקופות שונות.

זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 לתקופת המקרא, בית שני, התלמוד, המאה ה-19 והמאה ה-20.

תגלית: נשים כיהנו בעמדות משמעותיות בתרבות היהודית לאורכה של ההיסטוריה.

הכנות לפרק זה במסע: עד כמה, לדעתך, יש תפקידים המזוהים עם בנים או עם בנות? האם אני מכיר/ה מנהיגה אישה? אילו תכונות מיוחדות אותה? עד כמה קיימת במציאות הישראלית התייחסות שוויונית אל בנים ואל בנות? עד כמה היא מאפיינת את הדת היהודית? עד כמה אנו מכירים נשים מנהיגות בהיסטוריה היהודית? מה דעתנו על מקומן של נשים בעולם היהודי בימינו?

סיקול אבנים מרים:

לפי המתואר בתנ"ך, מרים היא זו אשר צפתה על משה ביאור, והיא זאת שתופפה בתופים וחוללה במחול את שירת מרים לאחר קריעת ים סוף. בספר שמות היא נקראת מרים הנביאה ואף חז"ל מספרים כי נהגה להתנבא.

"א וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי. ב ופתר האשה, וילד בן; ותרא אותו כי טוב הוא, ותצפנהו שלשה ירחים. ג ולא יכלה עוד הצפינו, ותקח-לו תבת גמא, ותחמרה בחמר ובזפת; ותשם בה את הילד, ותשם בסוף על-שפת היאר. ד ותתצב אחתו מרחק, לדעה מה יעשה לו. ה ותד בת-פרעה לרחץ על היאר, ונערתי הלכת על יד היאר; ותרא את התבה בתוך הסוף, ותשלח את אמתה ותקחה.

חברותא 1

ז ותאמר אחתו אל בת-פרעה: האלף וקראתי לך אשה מינקת מן העברית; ותינק לך את הילד. ח ותאמר לה בת-פרעה, לכי; ותלך העלמה, ותקרא את אם הילד. ט ותאמר לה בת-פרעה: הילכי את הילד הזה והינקתו לי, ואני אתן את שכרך; ותקח האשה הילד, ותניקהו" (שמות ב', א'-ט').

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה; ותצאן כל הנשים אחריה בתפסים ובמחלות. כא ותען להם מרים: שירו לה' כי גאה גאה, סוס ורכבו רמה בים" (שמות ט"ו, כ').

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהן האיכויות הנשיות שהכניסה הדמות למנהיגותה?
2. אילו ערכים היא מייצגת?
3. באיזה דרך/צורה היא מנהיגה את אנשיה? (בסתר/בגלוי, טוב/רע, ברצון/באי רצון, בידיעה/בחוסר ידיעה וכו'...)
4. אילו תכונות יש לדמות זו כמנהיגה?
5. נסו לדמיין את הדמות הזו כאשה שחיה בתקופה שלנו. האם היא הייתה עונה על הקריטריונים של מנהיגה?

סיקול אבנים דבורה:

דבורה - הייתה נביאה ושופטת ששפטה את ישראל (שופטים ד') בימי שעבודם של שבטי ישראל ליבין מלך כנען שישב בחצור. דבורה השתתפה במלחמה נגד הכנענים עד לניצחון עליהם. מקום מושבה של דבורה, בשבתה למשפט, היה תחת תומר דבורה, בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים (שופטים ד', ד'-ה). לדבורה הייתה סמכות דתית, פולחנית ומשפטית.

חברותא 2

וַדְּבֹרָה אִשָּׁה נְבִיאָה אֲשֶׁת לַפִּידוֹת הָיָא שְׁפָטָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא. וְהָיָא יוֹשֶׁבֶת תַּחַת תֹּמֶר דְּבֹרָה בֵּין הָרְמָה וּבֵין בֵּית-אֵל בְּהַר אֶפְרַיִם וַיַּעַל אֶלֶיהָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפָּט. וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְבָרַק בֶּן-אֲבִינֵעַם מִקֵּדֶשׁ נִפְתָּלִי וַתֹּאמֶר אֵלָיו הֲלֹא צָוָה ה' אֱלֹהֵי-יִשְׂרָאֵל לְךָ וּמִשְׁכַּתָּ בְּהַר תְּבוֹר וְלִקְחָתָ עִמָּךְ עֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ מִבְּנֵי נִפְתָּלִי וּמִבְּנֵי זְבֻלֹן. וּמִשְׁכַּתִּי אֵלֶיךָ אֵל נָחַל קִישׁוֹן אֶת סִיסְרָא שָׂר-צָבָא יָבִין וְאֶת רָקְבּוֹ וְאֶת הַמוֹנֵה וּנְתַתִּיהוּ בְיָדְךָ. וַיֹּאמֶר אֶלֶיהָ בָּרַק אִם תִּלְכִּי עִמִּי וְהִלַּכְתִּי וְאִם לֹא תִלְכִּי עִמִּי לֹא אֵלֶיךָ (שופטים ד', ו'-ח').

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מה מיוחד בדמותה של דבורה הנביאה?
2. מדוע, לדעתכם, פנו אליה שבטי ישראל כדי שתשפוט אותם?
3. אלוהים מורה לברק להילחם בסיסרא ובצבאו. מדוע, לדעתכם, ברק עצמו אינו יוזם את התחלת המלחמה?
4. במה יכולה דבורה לסייע בלחימה נגד סיסרא וצבאו?
5. אילו תכונות מנהיגות ניתן ללמוד מדמותה של דבורה?

סיקול אבנים בנות צלפחד:

בנות צלפחד - הן חמש בנות המוזכרות במקרא בעיקר בספר במדבר. חמש הבנות הן: מַחֲלָה, נָעֵה, חֲגִלָּה, מִלְכָּה ותרצה. הן יצרו תקדים הלכתי לפיו כאשר אין בנים יורשות הבנות את רכוש אביהן.

חברותא 3

א ותקרבנה בנות צלפחד בן חפר בן גלעד בן מכיר בן מנשה למשפחת מנשה בן יוסף; ואלה שמות בנותיו - מחלה נעה וחגלה ומלכה ותרצה. ב ותעמודנה לפני משה ולפני אלעזר הכהן ולפני הנשיאם וכל העדה פתח אהל מועד לאמר: ג אבינו מת במדבר, והוא לא-היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח, כי-בחסאו מת ובנים לא היו לו. ד למָה יגרע שם-אבינו מתוך משפחתו כי אין לו בן? תנה לנו אחזה בתוך אחי אבינו. ה ויקרב משה את משפטן לפני ה'. ו ויאמר ה' אל-משה לאמר: ז בן בנות צלפחד דברת - נתן נתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם; והעברת את נחלת אביהן להן. ח ואל בני ישראל תדבר לאמר: איש כי ימות ובן אין לו - והעברתם את נחלתו לבתו. ט ואם אין לו בת - ונתתם את נחלתו לאחיו. י ואם אין לו אחים - ונתתם את נחלתו לאחי אביו. יא ואם אין אחים לאביו - ונתתם את נחלתו לשארו הקרב אליו ממשפחתו, וירש אתה; והיתה לבני ישראל לחקת משפט, כאשר צוה ה' את-משה (במדבר, כ"ז, א'-י"א).

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מה מבקשות בנות צלפחד ממשה? מדוע הבקשה חריגה במציאות החיים המקראית?
2. כיצד מנמקות בנות צלפחד את בקשתן לנחלה? מדוע, לדעתכם, הן משתמשות בנימוק זה?
3. מה ניתן ללמוד מפסוקים אלו על בנות צלפחד?
4. האם ניתן לזהות בהתנהלותן איכויות מנהיגותיות?

סיקול אבנים ברוריה:

ברוריה, אשת התנא ר' מאיר ובתו של התנא חנינא בן תרדיון, הייתה תלמידת חכמים מוכשרת בפני עצמה. מהסיפורים אודותיה הפזורים בתלמוד ובמדרש, ניתן ללמוד על אופייה ועל תכונותיה שהפכו אותה לתלמידת חכמים חריפה, לידענית גדולה בתחום ההלכה והמקרא ולבעלת תובנות נפשיות עמוקות. ברוריה נאבקה על זכותה ללמוד וללמד תורה, להיות חלק מבית המדרש. תאוות הלימוד ואהבת התורה של ברוריה הייתה מהתכונות הבולטות באישיותה.

בשכונתו של ר' מאיר היו בריונים והיו מצערים אותו הרבה. התפלל עליהם ר' מאיר שימותו. אמרה לו ברוריה אשתו: מה דעתך משום שנאמר 'יתמו הקטאים', והרי כתוב הקטאים ולא חוטאים. וראה גם את המשך הפסוק: "ורשעים עוד אינם" (ישעיהו נ"ד), כלומר כיון שייתמו הקטאים, לא יהיו עוד רשעים, ויש להתפלל לכיליונו של הרשע ולא של הרשע.

אלא, בקש עליהם רחמים שיחזרו בתשובה.

בקש עליהם רחמים, וחזרו בתשובה.

(מעובד לעברית מתוך: תלמוד בבלי, מסכת ברכות, י', ע"א)

איזו גישה נוקטת ברוריה בוויכוח עם ר' מאיר? מה אפשר ללמוד עליה ועל מעמדה בקרב החכמים? אילו תכונות יש לברוריה כמנהיגה?

סיקול אבנים חנה - רחל ורברמאכר:

סביב דמותה הייחודית של חנה-רחל ורברמאכר, הידועה יותר בכינויה 'הבתולה מלודמיר', נטו סיפורים ומעשיות רבים, ספק אמיתיים ספק אגדתיים. מן הסיפורים והמחקרים על-אודותיה ידוע כי היא נולדה ב-1805 למשפחת חסידים בלודמיר שבאוקראינה, ונתיייתה מהוריה בגיל צעיר. בשלב מסוים בהתבגרותה החלה להנהיג כאדמו"רית (כינוי לרב ומנהיג רוחני בעולם החסידי), ללמוד תורה ולקבל חסידים שפנו אליה (בעיקר מבני המעמד הנמוך) בביתה, מאחורי מחיצה. עוד מסופר כי נהגה להניח תפילין ולהתעטף בטלית, ולאחר מות אביה אמרה עליו 'קדיש'. תולדות חייה מעורפלים ובנויים בעיקר מסיפורים חסידיים. לפי אחת הגרסאות, היא נישאה בלחץ המגיד (האדמו"ר) רבי מרדכי מצ'רנוביל, שביקש ממנה לחדול ממנהגיה, אך נישואיה לא עלו יפה והיא החליטה לעלות בגפה לארץ ישראל, שם המשיכה לנהוג כאדמו"רית עד מותה ב-1888. היא קבורה בהר הזיתים בירושלים.

שיחה בין חנה-רחל ואביה:

"גם ברצונך את להניח תפילין?"

- כן. יום יום. שני זוגות תפילין....

- אבל זה יעורר רעש בכל העיר, בתי.

- אבא, רע"ש אותיות שע"ר... זהו שער לחיי החדשים...

וגם אתעטף בטלית... ולא אתפלל רק עבור עצמי, אבא,

עבור צורך גבוה אתפלל ולא לצורך עצמי....

- חנה-רחל, כל האסון הוא, שרוצה את לקיים מצוות שנשים

פטורות מהן. והעיקר, זכרי את הפסוק: '[וּשְׁמַרְתֶּם אֶת

חֻקֹּתַי] ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם'.

ואילו את -...

- אבא, ידעתי, כי לבי לב אשה. הרבה התפללתי ובקשתי

ניתנה לי. נשמה חדשה ו... חזקה.

- ולמה לך נשמה חזקה, בתי?

- שלא אהיה חוששת לדעת הבריות....

- חנה-רחל, מידת היסוד של הנשים היא-

היא קמה וזעה מן המיטה. דומה, עכשיו יש שינוי

בעצמותה, כולה הארה שבאצילות....

- בת ישראל כשירה צריכה קודם כל להיות אֵם, חנה-רחל.

- האֵם צריכה להיות אדם, אבא."

(יוחנן טברסקי, הבתולה מלודמיר, מוסד ביאליק,

ירושלים 1950, עמ' 30-31)

חברותא 4

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. לפי דבריה של חנה-רחל, מהי משמעותה של "נשמה חזקה"?

מה דעתכם על פרשנות זו?

2. לפי דבריה של חנה-רחל, מהי המשמעות העמוקה של "להיות אדם"?

מה דעתכם על פרשנות זו?

3. מה ניתן ללמוד מקטע זה

על דמותה של חנה-רחל?

כיצד מתבטאת בו

חוכמתה? והאיכויות המנהיגויות שלה?

סיקול אבנים חנה סנש:

חנה סנש נולדה ב- 17 ביולי 1921 בבודפשט, בירת הונגריה. אביה - בלה סנש - היה סופר ועיתונאי ידוע. הוא נפטר כשהייתה חנה ילדה. חנה הייתה קשורה לאביה במיוחד, והיה לה קשה להשלים עם מותו.

חנה גדלה במשפחה מבוססת, וגם לאחר פטירת אביה חיה המשפחה בתנאים נוחים. אך כשהייתה בת 17 (1938), הגיעה למסקנה שעליה לעזוב את הונגריה, ארץ הולדתה, ולנסוע לארץ ישראל.

היא ידעה כי כדי להגיע ארצה תזדקק לאישור שהיה מיוחד אל מול השלטונות הבריטיים ששלטו באותן שנים בארץ. היא פנתה לבית הספר החקלאי בנהלל בבקשה להתקבל ללימודים. ברגע שהגיעה תשובה חיובית, הייתה הדרך לקבלת אישור הכניסה המיוחל סלולה. עוד באותה שנה עזבה חנה סנש את ביתה בבודפשט ויצאה בדרכה לארץ ישראל. בנהלל למדה עד 1941, אז הצטרפה לקבוצת צעירים שבנו את קיבוץ שדות ים, ליד קיסריה. העבודות שהוצעו לה בקיבוץ לא משכו את ליבה, והיא השתוקקה לכתוב. עם הזמן גברו הבדידות וחוסר הנחת. לכן החליטה לפנות לפעילויות אתגריות חדשות.

היא פנתה לארגונים שפעלו על מנת להציל יהודים באירופה. ב- 1943 עברה מבחנים ובדיקות והתקבלה כמתנדבת לקבוצת צנחנים שמשימתם הייתה לצנוח על אדמת אירופה. במרץ 1944 צנחה חנה עם חבריה בקרואטיה, ליד הגבול ההונגרי. שם שהו שלושה חודשים. מאחר שהתעודות המזויפות לא הגיעו לקבוצה התעורר ויכוח האם לבטל את המשימה או לדבוק בה ולהיכנס להונגריה ללא התעודות. חנה הייתה משוכנעת בדעתה שיש לדבוק במשימה. היא חצתה את הגבול ביוני 1944. מיד לאחר מכן נתפסה ע"י חיילים הונגרים ונשלחה לכלא בודפשט. היא הועמדה לדין באשמת ריגול וכאזרחית הונגריה גם בבגידה במולדת.

חנה כפרה בהאשמות, שכן לא ראתה עצמה הונגריה אלא ארץ-ישראלית. היא נלחמה על זהותה זו, למרות שידעה שהיא מסכנת עצמה בעונש מוות. ב- 7 בנובמבר 1944, כשהיא בת 23, הוצאה חנה סנש להורג.

בדרך/ חנה סנש

קול קרא והלכתי,
הלכתי כי קרא הקול.
הלכתי לבד אפול,
אך על פִּרְשֵׁת דְּרָכִים
סִתְּמֹתִי אֲזֵנִי בַּלּוֹבֵן הַקָּר
וּבְכִיתִי כִּי אֲבַדְתִּי דְּבָר.

חנה סנש, ללא שפה -
שירים, הוצאת הקיבוץ המאוחד תשל"ח, עמ' 20

חִבְרוּתָא 5

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מה מלמדים תולדות חייה של חנה סנש על דמות המנהיגה?
2. איזה איכויות מנהיגותיות מאפיינות את דמותה?
3. מה מלמד השיר על המחיר שעלולה לשלם מנהיגה?
4. עד כמה הקרבה הנה תכונה שמאפיינת מנהיגות?

צִידָה לְדֶרֶךְ

אחריות ומחויבות - בחרו דמות אחת שאיתה אתם מזדהים וכתבו לה מכתב. התייחסו בהערכה לפועלה ולמעשיה כמנהיגה, וציינו אילו איכויות נשיות, לדעתכם, עזרו לה להנהיג. יהיה מעניין לקיים דיון בקבוצה מעורבת - בנים בנות - ולבחון האם עמדת הבנים דומה או שונה מזו של הבנות. נסו להסביר את הדמיון או השוני בעמדתכם.

בין חירות לאחריות - בחרו מעשה מנהיגותי בהשראת אחת מן הדמויות וישמו אותו בסביבתכם. תעדו את הפעילות והעריכו את מידת הצלחתה.

בת שתיים עשרה שנה יום אחד נדריה קיימין

מה משמעות בת המצווה עבורנו?

בשיעור אברה האליטה עדי, שלא כהרגלה, לדבר. בדרך כלל נמנעה מלדבר במסגרת הכיתתית, אבל הרגשה שהפעם זה חשוב ביותר ואסור לה להיכנע לבישנותה. "אני אושבת", אמרה עדי, "שצריך לדון על המקום שלנו בטקס, כלומר", אמרה עדי והרגשה איך הביטאון שב אליה לאיסו, "על המקום של הבנות בטקס. חשוב לי שנשוב מה נרצה לעשות בטקס הכיתתי שלנו. אנחנו לא סתם לומדים את הנושא הזה בכתה ו'. במהלך השנה אנחנו מוגשות את בת המצווה שלנו ומשבתי שצריך להתחילם לזה..."

בעודה מדברת נצברה ביוכא המתסכל שהיה לה עם אליה התאום כשניסתה להעלות את הנושא במסגרת המשפחתית.

"מה בר מצווה עכשיו", התפרץ גל לשיאתה עם אביה, "מה האלף, יש עוד שנה לפאות. ודרך אגב, אני רוצה אקס בוקס, את ה-360". "לידיעתך", ענתה לו, "זה בת ולא בר ואם לא אכפת לך מר נדאלף, אני אהיה בת מצווה בעוד חצי שנה" "אני יודע", ענה גל בזיונות, "זה במקרה גם היום הולדת שלי...זוכרת? ומה בכלל את עושה עניין, במילא לבנות לא עושים כלום, אבל בר המצווה שלי זה כבר משהו גדול, אבא באמת צריך לחשוב על זה".

"אה, אז הבנתי, לתכנן חצי שנה מראש זה אלף אבל שנה וחצי מראש זה קול?" "עדי בעצמה לא הייתה בטוחה מה היא רוצה. בית הכנסת לא היה אלק מההוו המשפחתי שהכירה, אבל ברור היה לה שהיא רוצה להפוך את הרגע הזה למשמעותי..."

מסלול המסע

יעד: בירור עמדותי ביחס לטקס בת מצווה של בנות.

זמן מסלול: נע על הציר שבין תקופת המקרא, המשנה, התלמוד, ימי הביניים, המאה ה-19 ועד לשנות ה-2000.

תגלית: במקורות המסורתיים ניתן למצוא תפיסות מגוונות לשאלת הלגיטימיות של קריאה בתורה ועליה לתורה של נשים.

הכנות לפרק זה במסע: האם ביקרתי בבית כנסת וראיתי עליה לתורה? מה היו רשמיי מטקס זה? עד כמה אצדד בעליה לתורה שוויונית לבנים ולבנות? מה הסיבות לתמיכתי או התנגדותי לרעיון? כיצד הייתי מנמק/ת את דעתי בפני תלמידי ותלמידות הכתה?

חברותא

איזה מקור משקף את עמדתך?

1. ויברא אלהים את האדם בצלמו, בצלם אלהים ברא אותו: זכר ונקבה, ברא אתם (בראשית, א').
2. ויביא עזרא הכהן את התורה לפני הקהל, מאיש ועד אשה, וכל מבין לשמע (נחמיה, ח').
3. במקום אשר יבחר תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם: הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרף אשר בשעריך למען ישמעו ולמען ילמדו (דברים, ל"א).
4. אומר בן עזאי: חייב אדם ללמד את בנו תורה (משנה מסכת סוטה פרק ג' משנה ד').
5. אלעזר אומר: כל המלמד אתו תורה כאילו לומדה תפלות (משנה מסכת סוטה פרק ג' משנה ד').
6. נשים דעתן קלה (תלמוד בבלי, מסכת קידושין דף פ' ע"ב).
7. ישרפו דברי תורה ואל ימסרו לנשים (תלמוד ירושלמי מסכת סוטה, דף יט, ע"א).
8. מיכל בת כושי (מיכל בת שאול) היתה מנחת [מניחה] תפילין ולא מיחו [הביעו מחאה] בה חכמים. (תלמוד בבלי, מסכת עירובין, צו, ע"א).
9. ברוריה אשתו של ר' מאיר, בתו של ר' חנניה בן תרדיון ששנתה שלוש מאות הלכות ביום אחד משלוש מאות חכמים (תרגום מארמית, בבלי, פסחים, ס"ב, ע"ב).
10. הכל עולין למנין שבעה ואפילו קטן ואפילו אשה (בבלי, מגילה, כ"ג, ע"א).
11. אמרו חכמים אשה לא תקרא בתורה מפני כבוד צבור (בבלי, מגילה, כ"ג, ע"א).
12. אישה לא תקרא בציבור, מפני כבוד הציבור; קטן היודע לקרות ויודע למי מברכין, עולה ממניין הקוראין (רמב"ם הלכות תפילה פרק יב הלכה יז).
13. האישה תחוייב מנעוריה להשתתף בלימודי הדת ובתפילה בציבור, ובזו האחרונה גם תימנה למניין העשרה (ועידת הרבנים הליברלים, גרמניה, 1846).

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מדוע בחרת את המקור?
2. כיצד משקף המקור את תפישת עולמך?
3. מה מתוך הנאמר במקור מעורר בך הזדהות?

צידה לדור

אחריות ומחויבות - מה המחויבות שלנו להתאים את התפיסות שמציעה המסורת היהודית למציאות החיים שלנו?

בין חירות לאחריות - בחרו ציטוט המעורר בכם התנגדות, כתבו פסקה משלכם המשווחת עם המקור הכתוב ומציעה עמדה חלופית.

אִשֶּׁת חֵיל

מסלול המסע

יעד: הכרות עם 'אשת חיל', כמקור מכון ביהדות.

זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 לספר משלי בתנ"ך.
תגלית: בכוחי לבחור את תפקידי הנשיים בעולם מתוך מגוון התפקידים הקיימים.

הכנות לפרק זה במסע: התנ"ך מתאר את דמות האישה האידיאלית. האם התיאור משמעותי לימינו? מי היא האישה האידיאלית בשבילי? האם יש הבדלים בתפישת העולם של התלמידים ושל התלמידות?

חברותא

אשת חיל

אִשֶּׁת-חֵיל מי ימצא; ורחק מפנינים מכרה.

בטח בה לב בעלה; ושלל לא יחסר.

גמלתהו טוב ולא רע, כל ימי חייה.

דִּרְשָׁה צמר ופשתים; ותעש בחפץ כפיה.

היתה פאניוּת סוחר; ממרחק תביא לחמה.

ותקם בעוד לילה, ותתן טרף לביתה; וחק

לנערתיקה.

זממה שדה ותקחהו; מפרי כפיה נטע

(נטעה) כרם.

חגרה בעוז מתניה; ותאמץ זרועתיקה.

טעמה כי טוב סחרה; לא יכבה בליל

(בלילה) נרה.

ידיה שלחה בפישור; וכפיה תמכו פלך.

כפה פִּרְשָׁה לעני; וידיה שלחה לאביון.

לא תירא לביתה משלג; כי כל ביתה לבש שנים.

מרבדים עשתה לה; שש וארגמן לבושה.

נודע בשערים בעלה; בשבתו עם זקני ארץ.

סדין עשתה ותמכר; וחגור נתנה לכנעני.

עז והדר לבושה; ותשחק ליום אחרון.

פיה פתחה בחכמה; ותורת חסד על-לשונה.

צופיה הילכות (הליכות) ביתה; ולחם עצלות לא

תאכל.

קמו בניה ויאשרוה; בעלה ויהללה.

רבות בנות עשו חיל; ואת עלית על-פלנה.

שקר החן והבל היפי: אשה יראת-ה' היא תתהלל.

תנו-לה מפרי ידיה; ויהללוה בשערים מעשיה.

משלי ל"א, י'-ל"א.

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. האם, לדעתכם, ניתן להחיל מזמור זה גם על "איש חיל"? מה הייתם משנים במזמור, כדי שיתאים גם כמזמור ששרה אישה לבעלה?
2. בחרו את שלש התכונות החשובות ביותר, לדעתכם, של אשת החיל, או איש החיל.
3. אילו מן התכונות המוזכרות במזמור קיימות אצלכם?
4. מצד אחד כתוב "שש וארגמן לבושה" ומצד שני "שקר החן והבל היופי". האם יש סתירה בין השניים? האם צריך להשקיע בלבוש, בהופעה ביופי, או שזה "שקר והבל"? מה דעתכם - האם הדברים נכונים גם לגבי "איש חיל"? הסבירו ונמקו.

סיקול אבנים:

אַשֶׁת חַיִל - אשה חרוצה ויראת ה', כפי

שמתוארים אנשי החיל: אֲנָשֵׁי חַיִל יִרְאִי אֱלֹהִים

אֲנָשֵׁי אֶמֶת שֶׁנֶּאֱמָר בָּצַע (שמות י"ח, כ"א). האשה

היחידה בתנ"ך שזכתה לכינוי זה היא רות

המואביה: ...וַעֲתָה בְּתִי אֶל תִּירְאִי כֹל אֲשֶׁר תֹּאמְרִי

אֶעֱשֶׂה לָךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל שֶׁעַר עֲמִי כִי אֶשֶׁת חַיִל אֶתְּ

(רות ג', י"א).

מִי יִמָּצֵא - אשרי האיש שמוצא לו אשת חיל כזו.

וְרַחֵק מִפְּנִינִים מְכָרָה - ערכה רב מפנינים.

שָׁלָל - רכוש שהגיע ללא עמל.

דְּרָשָׁה - חיפשה, ביקשה.

וַתַּעַשׂ בְּחָפְזָהּ כְּפִיָּה - פעלה בידים זריזות.

הִיטָה כְּאֵנִיּוֹת סוּחָר - הרחיקה כאניות מסחר

להביא לחם.

טָרַף - מזון.

וַחֲקָה - קצובת מזון או תכנית עבודה.

לְנַעֲרֹתֶיהָ - למשרתותיה.

זְמַמָּה - תכננה, חישה לקנות.

חֲגֵרָה בְּעִזִּי - חיצקה וזירזה עצמה.

טָעָמָה - הבינה בשכלה.

סִחָרָה - נכסיה, רכושה או גם הליכותיה.

יָדֶיהָ שְׁלָחָה בְּפִישׁוֹר - הושיטה ידיה

למלאכת הטוויה.

לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלָג - לא חוששת מימות

החורף.

שָׁנִים - בגדי צמר משובח, בצבע אדום.

מְרֻבָּדִים - מצעים משובחים.

שֵׁשׁ וְאַרְגָּמָן לְבוּשָׁה - בגדי אנשי מעלה.

נוֹדַע בְּשָׁעָרִים בְּעֵלָה - בולט בעלה בישיבתו

במשפט ובמועצה בין חשובי המקום.

עִזִּי וְהָדָר לְבוּשָׁה - היא מצטיינת במידות העוז

וההדר, שהן כאילו חלק מלבושה.

וַתִּשְׁחָק לְיוֹם אַחֲרָיו - אינה חוששת מן העתיד.

צוּפָיָה הַלִּיכּוֹת בֵּיתָהּ - מכקחת ורואה את

המתרחש בביתה.

וְלָחֶם עֲצָלוֹת - שלא התאמצו בעבורו.

קָמוּ בָנֶיהָ וַיֹּאשְׁרוּהָ - בניה קמו לשבחה

ולהללה.

שָׁקָר הָחַן וְהַבֵּל הַיָּפִי - החן והיופי כשלעצמם

הם הבל, אם אינם מלווים במידות טובות.

אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל - אשה היראה את

ה' תזכה לשבח ולהלל על כך.

תָּנוּ לָהּ מִפְּרִי יָדֶיהָ - סִפְרוּ בשבחה.

בְּשָׁעָרִים - בכומבי, בפרהסיה.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אחריות ומחויבות - כיצד אנחנו יכולים, או מחויבים, להתמודד עם מקורות יהודיים שאינם מתאימים להשקפת עולמנו? מהי האחריות שלנו בהתמודדות זו?

בין חירות לאחריות - עד כמה יש לנו חירות להציע סוגים שונים של קריאות במקורות מארון הספרים היהודי? איזה מעשה אחראי ומחויב יותר ליהדות, בעיניכם: קריאת המקורות מנקודות מבט שונות, גם חדשניות, או קריאה מסורתית עפ"י הפרשנויות המקובלות? נמקו עמדתכם ובססו אותה על כל מה שלמדתם.

שאלות לדיון ולמחשבה:

5. מי הם אלו שמהללים את אשת החיל? מה דעתכם עליהם?
6. חברו דף מהיומן האישי והסודי של אשת החיל בו היא עצמה מספרת על מעשיה, וגם על מחשבותיה ותחושותיה באותו היום.
7. חברו חמשיר שפותח במילים "אשת חיל"....או "איש חיל".

בְּחִירַת דֶּרֶךְ

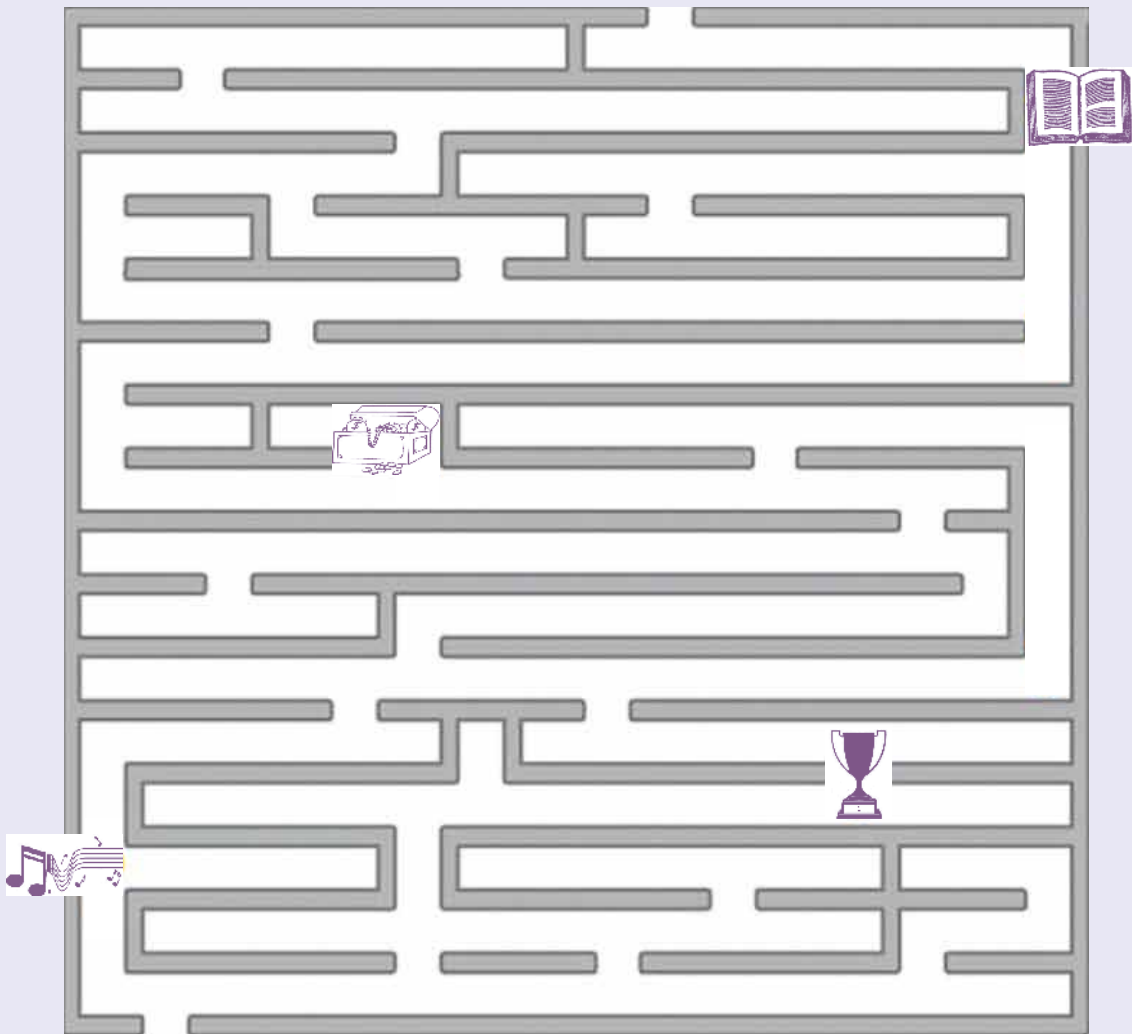
מַסְלול הַמָּסַע

יעד: התנסות בהצבת מטרות ויעדים לעצמי.

זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 לתחילת המאה ה-20.

תגלית: ביכולתי להציב לעצמי יעדים ולהשיגם באמצעות פעולות ואמונה בדרכי.

הכנות לפרק זה במסע: מתי הצבתי לעצמי יעד? כיצד הגשמת אותו? עד כמה עליה לתורה היא יעד מבחינתי? מה הקשר בין הצבת יעדים לעצמי והתבגרות?

חברותא

דרך ארץ הלכה למעשה

העתיקו את הטבלה למחברת, כתבו דברים שמפריעים לכם ותארו מה הייתם מוכנים לעשות על מנת לשנותם.

מה אני מוכן/ה לעשות על-מנת לשנותם וכיצד איישם זאת בסביבתי	דברים שמפריעים לי	
להקפיד לא ללכלך בעצמי, לארגן חברים שיעזרו לאסוף זבל.	שאנשים מלכלכים את הנחלים	דוגמא: בטבע
		בי
		במשפחה
		בכיתה
		בביה"ס
		בעיר שלי
		במדינה
		בעולם
		אחר

צידה לדָרָךְ

אחריות ומחויבות - חשבו על מרכיב משמעותי עבורכם בטקס בני ובנות מצווה. תארו כיצד תוכלו לפעול על מנת לשלבו בטקס שלכם.

בין חירות לאחריות - המצפן הוא כלי המסמן לנו את הדרך. המצפן והמצפן הן מילים מאותו השורש, שניהם מכוונים את האדם. הראשון מכוון את מהלך הדרך מזרח-מערב, צפון-דרום חישבו אילו כיוונים מכוונים את חייכם ומשפיעים על קבלת ההחלטות שלכם. למשל: משפחה, חברים, אמת ושלוה. (אפשר להחליט על יותר/פחות מארבעה כיוונים). תוכלו לגזור צורת מצפן מבריסטול, לרשום את הכיוונים שנבחרו, לקשט ולהצמיד מחוג מבריסטול בעזרת סיכה מתפצלת.

סמלים יהודיים

"מה היא הופכת את כל הארונות?" שאל סבא כשהוא מביט באיבה במאיה, "מה היא ממפשת שם?" "הם למדו היום בכיתה על תפילין", ענתה לו סבתא, "ומאיה הבטמה לילדים שתביא תפילין מסבא". "בטח יש לו, כי הוא למד בפולין ב'מדר', לא עצרו כל הדברים שאמרתי לה, היא יודעת שיש ברשותך תפילין והיא ממפשת אותם". "אה, תפילין", נאנח סבא, "את הרי זוכרת כמה הנושא הזה רגיש עבורי". "זוכרת", אמרה סבתא, "אבל נגד העקשנות של הנכדה שלנו לא יכולתי לעשות כלום. היא בטוחה שתמצא. אולי תספר לה מה עלה בגורלם של התפילין, זה בטח יקל עליך אחרי שתאמץ את הסיפור". סבא מצג שטוש כוסות מים וסבתא הניחה בצלוחית עוגיות. שניהם ביקשו ממאיה להניח למיפושם ובתמורה לשמוע סיפור.

מאיה סברה את המגירה והתיישבה בין סבא וסבתא על הספה הרחבה, כפי שנהגה לעשות כשהייתה קטנה.

"אני אושב שאף פעם לא סיפרתי לך על העלייה שלנו לארץ. את יודעת שגרנו בעיירה יהודית קטנה בפולין וכילד למדתי ב'מדר'. כשגדלתי הצטרפתי לתנועת נוער והפכתי להיות ציוני נלהב. כל מה שעניין אותי היה לעלות לישראל. ערב נסיעתי ארצתי את מצודותי ואני נגשה אלי ובידה שקית קטיפה כחולה. היא התיישבה על המיטה לצד המצודה ובקול ארושי מנוק מדמעות אמרה: 'ינטל, בשקית הזאת מונחים התפילין של אבא. מאז שנפטר אין איש משתמש בהם. קח אותם אתך, אולי יהיה לך צורך בהם'. 'לא אמא', עניתי בקול קשה, 'בארץ ישראל אהיה לאדם אדם, יהודי אדם, בארץ ישראל לא יהיה לי צורך בתפילין, בארץ ישראל נעבוד ונבנה לנו מולדת - לא נתפלל'...."

מסלול המסע

יעד: בירור מקום הסמלים בטקס

בר/בת המצווה והמשמעות שלהם לחיי.

מפגש: סבא ינטל, סבה של מאיה.

זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 דרך אמצע

שנות ה-30 של המאה ה-20 ועד לתקופת ימי הביניים.

תגלית: משמעות הסמל עשויה להשתנות מתקופה לתקופה.

הכנות לפרק זה במסע: איזה סמלים אני מכיר? כמה מהם

אוניברסאליים וכמה יהודים? מדוע אדם נזקק לסמלים? מה הקשר בין

סמלים לבר/בת מצווה? עד כמה הסמלים משמעותיים במציאות חיי?

חברותא

שאלות לדיון ולמחשבה:
בחרו בזוגות סמל יהודי, קראו את המידע וענו על השאלות הבאות:
1. מה משמעות הסמל לפי המקור שקראתם?
2. מה משמעות הסמל היהודי בעבורכם?

כיפה

מנהג חבישת הכיפה אינו מוזכר בהלכה מפורשת. ישנו ויכוח בתלמוד ובשולחן ערוך, האם כיסוי הראש צריך להיות חוק מחייב, או מנהג של צניעות. אנו יודעים על יהודי צרפת למשל, במאה ה-13, ש"רבותינו בצרפת מברכים בראש מגולה" (בעל ה"אור הזרוע"). הנוצרים בימי הביניים כפו על היהודים לכסות את ראשם, על מנת להבדיל ולהבחין עצמם מהחברה הנוצרית. במשך הדורות הפך מנהג חבישת הכיפה למקובל, ולסמל המשיך את היהודי לדתו.

ספר תורה

מגילת קלף שעליה כתובה התורה בשלמותה, מתחילת ספר בראשית ועד סוף ספר דברים. ספר תורה נחשב לתשמיש הקדושה המקודש ביותר ביהדות, ונוהגים בו כבוד והידור. על התורה נכתב (בין הדברים הרבים שנכתבו) "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך והגית בו יומם ולילה" (יהושע א', ח').

טלית

הטלית היא מעטפת בד ולה ציציות בארבע פינותיה. הציצית מורכבת מארבעה חוטים כפולים הנקשרים עם כריכות. אחד החוטים צריך להיות בצבע תכלת, הדומה לים, שהוא דומה לרקיע, ומזכיר לנו את היושב ברקיע, את האלוהים. תפילת שחרית פותחת בהתעטפות בטלית. המתפללים כמו מתכרבלים בחום חסותו של אלוהים, לובשים את השמים כיריעה: "עוטה-אור כשלמה נוטה שמים כיריעה" (תהילים ק"ד, ב').

הציצית בארבע פינות הטלית מסמלת את 613 המצוות המלוות אותנו בקשרינו עם אלוהים. ציצית בגימטריה = $600 + 8 \text{ חוטים} + 5 \text{ קשרים}$ (של הציצית) = 613 מצוות. מקורה של הציצית בספר במדבר ט"ו, ל"ז-מ': "דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם, ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת, והיה לכם לציצית וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה' ועשיתם אותם ולא תתורו אחר לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצוותי והייתם קדושים לאלוהיכם".

תפילין

בהנחת התפילין מתקיים הכתוב: "ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם" (דברים י"א, י"ח).

בתוך בית התפילין, העשוי בעבודת אמנות מיוחדת ומדויקת מעור בהמה כשרה, מונחות מגילות קטנות ועליהן כתובות בכתב סת"ם ארבע פרשיות העוסקות בהנחת תפילין ובמשמעות המעשה.

ישנם שני תפילין - של ראש ושל יד. לכל אחד בית (קופסא) ובה מגילה. בתפילין של יד מגילה אחת, עליה כתובות כל הפרשיות, ובזו של ראש ארבע מגילות בארבעה תאים נפרדים. בהנחת תפילין מניחים את הקופסאות פיסית על הראש, מקום המוח, ועל היד, ליד הלב. כך אנו כורכים יחד את המחשבה, הרגש והמעשים לעבר האמונה.

את התפילין מניחים בתפילת שחרית בימי חול, פרט לימי אבל ואף לא בימי חתונה.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אחריות ומחויבות - בחרו יחד עם ההורים מקור כתוב, חפץ או סיפור שעובר במשפחה מדור לדור. העלו את הסיפור על הכתב והביאו את החפץ לכתה. נציע לערוך תערוכה כיתתית של חפצים וסיפורים, המספרת את הסיפור היהודי של תלמידי ותלמידות הכתה.

בין חירות לאחריות - "סמלים משותפים מאחדים את העם במחוות שבהן הוא מתייצב יחד כעם. יש סמלים לאומיים (דגל, המנון) ויש סמלים חברתיים עממיים (שבתות, חגים ומועדים). בסמלים הללו באים לידי ביטוי זיכרונות היסטורים משותפים, תכני חיים משותפים, יעדים משותפים.

...אולם העובדה שימי השבת והחגים הם ימי חופש רשמיים במדינת ישראל ושיש רישום עמוק שלהם ב"פומבי" המשותף של מדינת ישראל איננה מספיקה. רק אם המשפחות והקהילות תשאנה באחריות הישירה לעצב סמלים אלה ולהחיות אותם כל אחת לפי תפיסתה, אך בזיקה למסורת משותפת, יפעלו סמלים אלה במלוא חיותם."

מתוך מאמרו של פרופ' אליעזר שביד "פלורליזם ואחדות בתרבות יהודית"⁵.

חִבְרוּתָא

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מה כוחם של הסמלים על פי שביד?
2. מה מאפשר לסמלים לפעול במלוא חיותם?
3. בחרו סמל יהודי ובחנו כיצד ניתן להוסיף לו משמעות ייחודית משלכם בזיקה למסורת היהודית.

⁵ אליעזר, שביד, "פלורליזם ואחדות בתרבות היהודית" בתוך מאזניים נ"ו, 3/1982, תשמ"ג. עמ' 26.

תפילין

מסלול המסע

יעד: הכרת הפרשיות הכתובות בתפילין ובירור המשמעות שלהן לחיי.
זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 דרך תקופת התלמוד לתקופת המקרא.

תגלית: הסיפור האישי והמשפחתי של כל אחד ואחת מאיתנו מרכיב את פסיפס הסיפורים של העם היהודי.

הכנות לפרק זה במסע: האם ראיתי פעם תפילין? איזה מחשבות ורגשות עולות בי כשאני חושב על תפילין? מה מסתתר בתוך קופסאות התפילין? מה משמעותם של התפילין בעבורי ובעבור משפחתי?

בבקר בחצר החבאתי
כל מיני דברים שהבאתי:
מחרוזת שבורה וקפיץ,
זכוכית וזריקה בלי שפיץ,
פנס מקולקל מפח
ומסמר אחד קצר -
בשביל לחפור אחר כך
ולמצוא אוצר.

יהודה אטלס

חברותא 1

ארבע הפרשיות בתפילין

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בַּחֹזֶק יָד הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חֶמֶץ: הַיּוֹם אַתֶּם יֹצְאִים בַּחֹדֶשׁ הָאֵבִיב: וְהָיָה כִּי יָבִיֵּאֲךָ ה' אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחִתִּי וְהָאֱמֹרִי וְהַחִי וְהַיְבוֹסִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבָשׁ וְעַבַדְתָּ אֶת הָעֶבֶדָה הַזֹּאת בַּחֹדֶשׁ הַזֶּה: שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֶּת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חַג לַה': מִצּוֹת יֵאָכֵל אֶת שִׁבְעַת הַיָּמִים וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ חֶמֶץ וְלֹא יֵרָאֶה לְךָ שְׂאֹר בְּכָל גְּבֻלָּה: וְהִנָּדַת לְבָנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה ה' לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם: וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדְךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עַיִנֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה' בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצֵאָךָ ה' מִמִּצְרָיִם: וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה" (שמות פרק י"ג, ג'-י').

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהו הסיפור המרכזי המוזכר במקור?
2. מהן המצוות המוזכרות במקור שלפנינו?
3. מדוע חשוב לזכור זאת, ומדוע צריך סימן שיזכיר לנו לזכור?
4. למה לדעתך נבחר המקור לאחת מארבע פרשיות התפילין?

חִבְרוּתָא 2

”וְהָיָה כִּי יִשְׁאַלְךָ בֶּנְךָ מָחָר לֵאמֹר מָה זֹאת וְאַמַּרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים: וַיְהִי כִּי הִקְשָׁה פִּרְעֹה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיַּהַרְגֵהוּ כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל כֵּן אֲנִי זֹבֵחַ לָהּ כָּל פֶּטֶר רֶחֶם הַזִּכָּרִים וְכָל בְּכוֹר בְּנֵי אֶפְרָיִם: וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדְכָהּ וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצֵיאָנוּ ה' מִמִּצְרַיִם” (שמות פרק י”ג, י”ד-ט”ז).

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהו הסיפור המרכזי המוזכר במקור?
2. מהן המצוות המוזכרות במקור שלפנינו?
3. מדוע חשוב לזכור זאת, ומדוע צריך סימן שיזכיר לנו לזכור?
4. למה לדעתך נבחר המקור לאחת מארבע פרשיות התפילין?

חִבְרוּתָא 3

שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: וְאַהֲבַתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנֹכִי מְצִוֶּה הַיּוֹם עָלֶיךָ לִבְבְּךָ: וְשִׁנְנָתָם לְבִנְיָהּ וּדְבַרְתָּ בָּם בְּשַׁבָּתְךָ בְּבִיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ (דברים פרק ו', ד'-ט').

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהו הסיפור המרכזי המוזכר במקור?
2. מהן המצוות המוזכרות במקור שלפנינו?
3. מדוע חשוב לזכור זאת, ומדוע צריך סימן שיזכיר לנו לזכור?
4. למה לדעתך נבחר המקור לאחת מארבע פרשיות התפילין?

חִבְרוּתָא 4

"וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִכִּי מִצְוָה אֶתְכֶם הַיּוֹם לֵאמֹר אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאִסְפַּת דָּגָנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לִבְהֶמְתְּךָ וְאֶכְלֹת וְשִׁבְעַתָּ: הַשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְבְּכֶם וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אִף ה' בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִיאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְאֲבַדְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר ה' נָתַן לָכֶם: וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפוֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלֶכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ: וְכִתְבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ" (דברים פרק י"א, י"ג-כ').

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהו הסיפור המרכזי המוזכר במקור?
2. מהן המצוות המוזכרות במקור שלפנינו?
3. מדוע חשוב לזכור זאת, ומדוע צריך סימן שיזכיר לנו לזכור?
4. למה לדעתך נבחר המקור לאחת מארבע פרשיות התפילין?

צִידָה לַדֶּרֶךְ

אחריות ומחויבות - הכן קופסא מבריסטול שחור וצייר בתוכה דבר שחשוב לך להעביר הלאה. ניתן לכתוב/לצייר בתוך הקופסא יותר מדבר אחד. מהיכן מוכר הביטוי "קופסא שחורה"? מדוע נבחר ביטוי זה בהקשר סמלי לעיסוק בתפילין? האם ניתן לזהות את התפילין כ"קופסא השחורה" של היהדות?

בין חירות לאחריות - לאור ההכרות עם הפרשיות בתפילין דונו בשאלות: האם הזיכרון היהודי מתמצה בפרשיות הללו? איזה מחויבות מוטלת עלינו לשזור בסיפור היהודי את סיפורו של העם היהודי בישראל? האם בידנו החירות לעבות את הזיכרון היהודי? כיצד ניתן לעשות זאת?

"וְכָל הָעַם רָאִים אֶת הַקּוֹלֹת"

(שמות, כ')

מסלול המסע

יעד: הכרות עם מעמד הר סיני כטקס מכונן ביהדות.

זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 למעמד הר סיני המקראי.

תגלית: מעמד הר סיני עשוי לשמש עבורנו השראה ליצירת טקס בת/בר מצווה משמעותי עבורנו.

הכנות לפרק זה במסע: מה כוחו של מעמד הר סיני? מה הייתה חוויתם של האנשים שנכחו בו? מדוע הוא מזוהה כאירוע מכונן לעם היהודי? כיצד עשוי מעמד הר סיני להיות משמעותי לחיי?

טקס:

1. אירוע או מעמד רשמי המתנהל על פי תוכנית קבועה מראש, בהתאם לכללים או למנהגים מסוימים.
2. סדרה של פעולות או מחוות שאדם חוזר ומבצע בהזדמנויות מסוימות.

שאלה לדיון ולמחשבה:
מה רואים ומרגישים המשתתפים במעמד?

חברותא

קראו בפרשת יתרו, ספר שמות, פרקים י"ט-כ'

חברותא א' תתאר את ההכנות לקראת מתן תורה - אילו הכנות נעשות לקראת הטקס? על ידי מי?

חברותא ב' תתאר את ההיבט החזותי - כיצד נראית "התפאורה" בטקס?

חברותא ג' תתאר את ההיבט השמיעתי - מה שומעים המשתתפים בטקס?

חברותא ד' תתאר את ההיבט החוויתי - מה מרגישים המשתתפים בטקס? אילו חושים משתתפים בחוויה?

חברותא ה' תעסוק במיקום - היכן נערך הטקס ומה המשמעות של המיקום?

חברותא ו' תדון בהנחיה ובקהל - מי מנחה את הטקס? ומה תפקידו של הקהל?

צידה לדָרן

אחריות ומחויבות - מדוע, לדעתכם, נבחר מעמד הר סיני כהשראה לטקס בני ובנות מצווה? איזה מימד נוסף לטקס בני ובנות מצווה באמצעות החיבור למעמד הר סיני? כיצד באות לידי ביטוי האחריות והמחויבות למורשת היהודית עם חיבור זה?

בין חירות לאחריות - כתבו מכתב דמיוני מאת ילד/ה שנכח/ה במעמד הר סיני, ספרו במכתב על החוויה הטקסית, והציעו תובנות טקסיות (מנקודת מבטם של הילד או הילדה שחוו את המעמד) לקראת טקס בני ובנות מצווה הכיתתי הצפוי לנו.

פְּרָשׁוֹת וְדַרְכִּים בַּמַּסַּע הַהִתְבַּגְּרוֹת

”ישנם אנשים שהזמן שלהם ניתן למדידה במספרים: תאריכים, שעות, מצב החשבון בבנק, מצב הציונים, ה”נקודות” שלהם ביחס לאחרים וכו’. אנשים אלו תמיד מעודכנים, מחושבים, תועלתיים.

מנגד, ישנם אנשים שהזמן שלהם אינו יכול להימדד, כיוון שמראש אינו זמן של מספרים, אלא זמן של סיפורים. עבור אנשים אלו, כל יום יותר משהוא תאריך בלוח השנה, הוא אוסף של מפגשים אנושיים, הרגשות, מחשבות, דרמות, תקוות ואכזבות. כל יום הוא סיפור, או הצטלבות של סיפורים.

לזמנם של אנשים אלו, האנשים מן הסוג השני, דומה הזמן היהודי משכבר הדורות. גם הזמן היהודי הוא לא זמן של מספרים, אלא זמן של סיפורים. אין זמן בלוח-השנה העברי שלא אימץ לעצמו סיפור. לכל זמן סיפור משלו, ולכל סיפור הזמן שלו. הזמן והסיפור, צמד חמד שלא נפרד לעולם. וכמו אצל כל זוג גם ביניהם, יש ששוררת אהבה והרמוניה, ויש ששוררים הניכור והריחוק, עד שמורגש הצורך לעשות מאמץ מיוחד, משני הצדדים, על מנת להמשיך ולקיים את הקשר.

כזה הוא מצבה של פרשת השבוע. לעיתים הקשר בין הפרשה לבין המציאות של אותו שבוע הוא קשר הרמוני ומושלם. דרך הפרשה מתבהרת לך פתאום המציאות היומיומית, ויותר מכך, מתבהרות לך הדרכים אליהן צריך לכוון את המציאות, כמו גם הטעויות ואיבודי הפרופורציה שלנו בחיי היום יום. אבל לעיתים, הקשר בין הפרשה לבין השבוע נראה לנו מקרי בהחלט, שני קוים מקבילים שלעולם לא יפגשו. או אז מתחילה העבודה האמיתית של המדרש, הניסיון להחיות את הקשר, להפגיש את המציאות עם הפרשה ולגרום להם לשבת יחד ולשוחח ביניהם, כדי שבכל זמן וזמן נוכל ללמוד דבר חדש וחיוני לחיינו.”

(אילון אדלשטיין)

חטיבה ג- פרשות ודרכים במסע ההתבגרות

השיעורים:

- 60 1. שישים שניות על... (מושגי יסוד)
- 64 2. מסע בין פרשות
- 68 3. פרשות ושבחות מיוחדות.
- 70 4. מאיזו עמדה אני קורא/ת בתנ"ך
- 72 5. מי "מוסמך" לפרש את התנ"ך
- 74 6. פרשת "לך לך"
- 76 7. פרשת "כי-תשא"
- 78 8. מהו מדרש?
- 82 9. הפרשה ואני
- 84 10. עבודת חקר בעקבות הפרשה שלי.

שְׁשִׁים שָׁנִיּוֹת עַל... (מוֹשְׁגֵי יִסוּד)

הפכתי את הדפים ביומן. "יום ההולדת שלי מתקרב", אשבת, "ואני לא יודעת מהי פרשת השבוע שלי. כבר נסמן האלמתי לעלות לתורה ולכשיו, אני רוצה לדעת בדיוק מה אקרא בבית הכנסת. איך בכלל יודעים מה פרשת השבוע שלי?", האם אצטרך למפס יומן ישן כדי לדעת מה קראו בבית הכנסת בשנה שנולדתי? באינטרנט מצאתי שבשנת 2000, ביום ה-6 באודש נבאבר היה יום שני והתאריך העברי היה א' באשוון. עכשיו אמפס את התאריך העברי שלי ביומן של השנה וכך אדע מה אני אמורה לקרא. "זה לא מספיק", אשבת, "הרי כבת מצווה אצטרך לקרוא את הפסוקים האחרונים של פרשת עק-לך ואת ההפטר. מה זו בכלל הפטרה?", שאלתי את אבא. "ההפטר הוא קטע מספרי נביאים שמוצמד לפרשה, וקשור אליה בקשר רעיוני או מילולי". "אז מה ההפטר שלי?", התעקשתי. "בואי נסתכל בתנ"ך, בדרכ כלל בסוף ספר התנ"ך יש רשימה של הפרשות וההפטרות שלהן, בואי נבדוק יחד". אייכתי לעצמי, "התאריך העברי מלפני את סוד פרשת השבוע שלי. מעניין אם הפרשה הזאת מתאימה לי?"

מַסְלול הַמָּסַע

יעד: הכרות עם מושגי יסוד הקשורים בפרשת השבוע והעלייה לתורה.
זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 ועד לימי התנ"ך, המשנה, התלמוד, ימי הביניים.

תגלית: הכרות עם מושגים חדשים.

הכנות לפרק זה במסע: מהי פרשת השבוע? מתי קוראים את פרשת השבוע? מהי הפטרה? מהי דרשה? כמה פרשות יש בשנה? מהו מפטיר? מדוע כל המושגים הללו משמעותיים לי בשנת בר/בת המצווה?

מְצָא אֶת הַזֹּג

העתיקו את רשימת המושגים, השאלות וההסברים לכרטיסיות. בצורה אקראית חלקו את הכרטיסיות ביניכם, לכל מושג זוג כרטיסים שמתאימים לו. בתום המשחק עליכם להסתדר בזוגות; בכל זוג - מושג והסבר. כל זוג יחשוב על דרך להציג את המושג למליאה (אפשר לשחק "תן-קו", איש תלוי, פנטומימה, לכתוב חמשיר ועוד).

סיקול אבנים:

תורה - חמשת חומשי התורה (בראשית, שמות, ויקרא, במדבר, דברים).

תנ"ך - תורה, נביאים וכתובים

פרשת השבוע - חמשת חומשי התורה נחלקים ל-54 פרשות. בבית הכנסת קוראים פרשה אחת בכל שבת (בשנה שאינה מעוברת יש שבתות בהן קוראים שתי פרשות), לפי הסדר בו הן מופיעות בתורה, לומדים אותן, מפרשים ומסבירים. הפרשה הנקראת בשבוע מסוים היא פרשת השבוע.

מועדי הקריאה בתורה - בשבת בבוקר קוראים מתוך פרשת השבוע. בשבת אחר הצהריים (בתפילת מנחה) ובימים שני וחמישי, קוראים חלק קצר מתחילת הפרשה של השבוע הבא. בימי התלמוד נמסר לנו על שני מנהגים מקבילים: בארץ ישראל היו מסיימים את התורה אחת לשלוש שנים (או אחת לשלוש וחצי שנים), ואילו בבבל היו מסיימים אותה אחת לשנה, בשמחת תורה. בימינו נוהגים במרבית קהילות ישראל לסיים את קריאת התורה בשנה, כמנהג בבל, אך יש הנוהגים מנהג ארץ ישראל - מסיימים את קריאת התורה בכל שלוש שנים.

לפי מה נקרא שם הפרשה - קביעת השמות לפרשות הייתה שונה במקורות שונים. בימינו השמות המקובלים לפרשות השבוע ניתנו להן על-פי מילה או מילים הנמצאות בתחילת הפרשה, לרוב בפסוק הראשון של הפרשה.

מתי מתחילים ומתי מסיימים לקרוא בתורה - הפרשה הראשונה בתורה, פרשת 'בראשית', נקראת בשלמותה בשבת שלאחר שמחת תורה; הפרשה האחרונה, פרשת 'וזאת הברכה', נקראת בשמחת תורה.

ההפטרה - היא קטע מספרי הנביאים שנהוג לקרוא בציבור בבית הכנסת בשבתות, במועדי ישראל, ובחלק מהקהילות גם בתעניות ציבור במנחה, לאחר סיום הקריאה בתורה. לא נקבע לספרי הנביאים מחזור קריאה על פי סדרם. לכל פרשה נבחר קטע מנביאים (הפטרה), הקשור בקשר ענייני או מילולי לנושא הפרשה, או לאירוע הסמוך לקריאתה.

מפטיר - כך נקראים הפסוקים המסיימים את הפרשה.

דרשה - דבר תורה, פרשנות, הרחבה, הארה על פרשת השבוע או על ההפטרה.

כמה פרשות יש בחומש - חמשת חומשי התורה מחולקים ל-54 פרשות

A cartoon illustration of a young boy with blonde hair, wearing a yellow jacket and blue pants, walking a small brown and white dog on a leash. The dog is jumping or running happily.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

איזה ערך יהודי בא לידי ביטוי כאשר בבר או בבית המצווה קוראים את פרשת השבוע וההפטרה דווקא מתוך ספר הספרים? מדוע, לדעתכם, הילדים נדרשים לומר "דרשה"? מה מסמלת הדרשה בטקס ההתבגרות?

מסע בין פרשות

מסלול המסע

יעד: הכרות עם מיקומן של פרשות השבוע השונות במקרא.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה-2000 ועד התלמוד הבבלי והירושלמי.

תגלית: ביכולתי להתמצא במקרא בעזרת היכרותי עם פרשות השבוע.

הכנות לפרק זה במסע: כיצד מסודרות הפרשות? איך מבחינים בתחילת הפרשה ובסופה? איך מתמצאים במקרא בעזרת הפרשות?

סקמות וחיבולים

כל שחקן ושחקנית בתורם עונים על שאלה. במידה וענו נכון מתקדמים שלוש משבצות. סולם מאפשר להתקדם לקראת הניצחון ואילו חבל מחזיר לאחור. משתתף אחד יתפקד כשופט. התשובות הנמצאות בדף הבא יהיו גלויות למשתתף זה בלבד, כדי שיוכל להכריע האם התשובה מספקת כדי להתקדם שלושה צעדים.

ציוד: תנ"ך, קוביית מספרים וניצבים כמספר המשתתפים

1. כמה פרשות בספר בראשית?
2. כמה פרשות בספר שמות?
3. כמה פרשות בספר ויקרא?
4. כמה פרשות בספר במדבר?
5. כמה פרשות בספר דברים?
6. מהי הפרשה השלישית בספר בראשית?
7. מהם ראשי התיבות של שובבי"ם ת"ת?
8. אילו פרשות נוספות בספר שמות מלבד שובבי"ם ת"ת?
9. באיזו פרשה נמצא פרק י"ט בספר ויקרא?
10. קראו את פרשת קדושים, בחרו מצווה אחת משמעותית לחייכם.
11. מהן הפרשות החותמות כל חומש?
12. איזו פרשה נמצא בספר דברים א - ג כב?
13. איזו פרשה נמצא בספר שמות יח - כ?
14. עשרת הדברות מופיעים בספר שמות פרק כ ובספר דברים פרק ה - מה שמות הפרשות?
15. איזו מילה משותפת לפרשת דברים ולהפטר דברים הנקראת בשבת לפני תשעה באב? (רמז: דברים א יב, ישעיהו א כא)
16. לכמה חלקים מחולקת הפרשה?
17. איזו פרשה קוראים בשבת שירה?
18. אילו פרשות קוראים בשמחת תורה?
19. באיזו פרשה נמצא את סיפור מותה של שרה?
20. מה מפתיע בשם הפרשה הראשונה בה מוזכרים עשרת הדברות?
21. מהן עשרת הדברות?
22. מה ההבדל בין עשרת הדברות בספר שמות ובספר דברים?

חִבְרוּתָא

88	87	86	85	84	83	82	81
80	79	78	77	76	75	74	73
72	71	70	69	68	67	66	65
64	63	62	61	60	59	58	57
56	55	54	53	52	51	50	49
48	47	46	45	44	43	42	41
40	39	38	37	36	35	34	33
32	31	30	29	28	27	26	25
24	23	22	21	20	19	18	17
16	15	14	13	12	11	10	9
8	7	6	5	4	3	2	1

תשובות - סלמות וְחִבָּלִים

1. כמה פרשות בספר בראשית? **12**
2. כמה פרשות בספר שמות? **11**
3. כמה פרשות בספר ויקרא? **10**
4. כמה פרשות בספר במדבר? **10**
5. כמה פרשות בספר דברים? **11**
6. מהי הפרשה השלישית בספר בראשית? **לך לך**
7. מהם ראשי התיבות של שובבי"ם ת"ת? **שמות, ואירא, בא, בשלח, יתרו, משפטים, תרומה תצוה (חלק מפרשות ספר שמות - פרשות נוספות הן כי-תישא, ויקהל, פקודי)**
8. אילו פרשות נוספות בספר שמות מלבד שובבי"ם ת"ת? **כי-תישא, ויקהל פקודי**
9. באיזה פרשה נמצא את פרק י"ט בספר ויקרא? **פרשת קדושים**
10. קרא/י את פרשת קדושים, בחר/י מצווה אחת משמעותית לחיך
11. מהן הפרשות החותמות כל חומש? **בראשית-ויחי, שמות-פקודי, ויקרא-בחוקותי, במדבר-מסעי, דברים-וזאת הברכה**
12. איזו פרשה נמצא בספר דברים א - ג כב? **דברים**
13. איזו פרשה נמצא בספר שמות יח - כ? **יתרו**
14. עשרת הדברות מופיעים בספר שמות פרק כ' ובספר דברים פרק ה' - מה שמות הפרשות? **שמות-יתרו, דברים-ואתחנן**
15. איזו מילה משותפת לפרשת דברים ולהפטר דברים הנקראת בשבת לפני תשעה באב? **(רמז: דברים א יב, ישעיהו א כא) איכה**
16. לכמה חלקים מחולקת הפרשה? **שבעה ומפטיר**
17. איזו פרשה קוראים בשבת שירה? **פרשת בשלח, שירת הים**
18. אילו פרשות קוראים בשמחת תורה? **וזאת הברכה, בראשית**
19. באיזו פרשה נמצא את סיפור מותה של שרה? **חיי שרה, "וַיְהִי חַיִּי שָׁרָה, מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעַת שָׁנִים--שָׁנִי, חַיִּי שָׁרָה. וַתָּמָת שָׁרָה, בְּקִרְיַת אֲרָבָע" בראשית, כג, א-ב**
20. מה מפתיע בשם הפרשה הראשונה בה מוזכרים עשרת הדברות? **שיתרו לא היה יהודי.**
21. מהן עשרת הדברות? **במקרא נאמר כמה פעמים שמספר הדיברות הוא עשרה, אולם החלוקה המדויקת לעשרה אינה חד-משמעית. ניתן להצביע באופן מובהק על תשעה דיברות מובחנים בלבד, קיימות פרשנויות שונות לדיבר העשירי. תשעת הדיברות המובהקים הם: עבודה זרה, נשיאת שם ה' לשווא, שבת, כיבוד אב ואם, לא תרצח, לא תנאף, לא תגנוב, לא תענה ברעך עד שקר ולא תחמוד. פרשנות מסורתית רואה את ההקדמה לדיברות כדיבר נפרד: "אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים" שעניינו המצווה להאמין באלוהים.**
22. מה ההבדל בין עשרת הדברות בספר שמות ובספר דברים? **התייחסות שונה לשבת.**

צידה לדרך

אחד המאפיינים של לוח השנה העברי הוא שלכל שבוע יש שם. שם השבוע הוא שם הפרשה ("הסדר") אשר יקראו בשבת, אחרי תפילת שחרית. בלוח השנה רושמים את שם השבוע, כלומר את שם הפרשה, ליד יום השבת שהוא היום האחרון של השבוע, וכל ימי השבוע נקראים בשם הפרשה. לדוגמא: יום ראשון בשבוע (או ראשון בשבת) לסדר "בשלח", יום שני לסדר "בשלח" וכו' ובקיצור א' בשלח, ב' בשלח וכו'. בדרך זו נהגו בדורות הקודמים לסמן את התאריך העברי. וזה במקום, או בנוסף, לתאריך עפ"י החודש.

מנהג זה מחייב שבקרוב כל ישראל יהיה סדר הפרשות תואם. האם אתם מכירים מנהגים נוספים האחדים לכל ישראל? מהם היתרונות ומהם החסרונות של האחדות? מהי אחריותנו כבוגרים לשמור על התרבות היהודית לגווניה?

פְּרָשׁוֹת וְשַׁבָּתוֹת מִיַּחַדוֹת

מַסְלֹל הַמָּסַע

יעד: הכרות עם קריאות מיוחדות לשבת.

זמן מסלול: נע על הרצף שבין שנות ה 2000 ועד התלמוד הבבלי והירושלמי.

תגלית: ביכולתי להתמצא במקרא בעזרת היכרותי עם פרשות השבוע.

הכנות לפרק זה במסע: מה נהוג לקרוא בין ט' באב לראש השנה? איזה פרשות נקראות יחדיו? באיזה שבתות לא קוראים את פרשת השבוע?

רְבִיעִיּוֹת

בזוגות ניצור משחק רבעיות על פי הנושאים הבאים. מצורפת דוגמא בעמוד הבא:

1. פרשות פותחות חומש: בראשית, שמות, ויקרא, במדבר ודברים
2. פרשות סוגרות חומש: ויחי, פקודי, בחוקותי, מסעי וזאת הברכה
3. פרשות צמודות: תזריע-מצורע, ויקהל-פקודי, אחרי מות-קדושים, ניצבים-וילך
4. פרשות המספרות על בני ישראל במצרים: שמות, וארא, בוא, בשלח
5. פרשות הנושאות שמות של אנשים: חיי שרה, יתרו, בלק, פנחס
6. פרשות בהן מוזכרים המועדים: משפטים ואמור, כי-תשא, פנחס, ראה
7. שבתות מיוחדות בהן מוציאים שני ספרי תורה: שבת שקלים, שבת זכור, שבת פרה, שבת החודש
8. קריאות מיוחדות: שבת חול המועד סוכות, שבת חול המועד פסח, שבת שובה (בין ראש השנה ליום הכיפורים), שבת חנוכה.
9. שבע דנחמתא - שבתות הנחמה בין ט' באב לראש השנה: ואתחנן ועקב, ראה ושופטים, כי-תצא וכי-תבוא, ניצבים
10. הפטרות העדות השונות: אשכנזים, ספרדים, איטלקים, תימנים

**פרשות
פותחות חומש**

בראשית
שמות
ויקרא
במדבר ודברים

**פרשות
פותחות חומש**

בראשית
שמות
ויקרא
במדבר ודברים

**פרשות
פותחות חומש**

בראשית
שמות
ויקרא
במדבר ודברים

**פרשות
פותחות חומש**

בראשית
שמות
ויקרא
במדבר ודברים

הוראות משחק רביעיות:

הקלפים מחולקים לרביעיות בנושאים שונים. מטרת המשחק להשלים רביעיות לפי נושא המשחק. כהכנה למשחק מחלקים את כל הקלפים בין המשתתפים וקובעים את סדר השחקנים. בתורו, יש לשחקן זכות לדרוש קלף משחקן אחר. מותר לדרוש רק קלף השייך לרביעייה שלשחקן עצמו יש לפחות נציג אחד שלה. לעתים מותר לדרוש רק קלף אחד בתור, ולעתים מותר לדרוש קלפים בזה אחר זה כל עוד השחקן לא נענה בשלילה. לשחקן אסור לשקר - אם דרשו ממנו קלף שיש לו, הוא חייב לתת. המנצח הוא זה שהצליח להשלים את המספר הגדול ביותר של רביעיות. בכל שלב יכול (או חייב, תלוי בגרסה) שחקן המחזיק בארבעת מרכיבי הרביעייה להניחה גלויה על השולחן.

מאיזו עמדה אני קורא/ת את התורה

שכבנו על הדשא. ואני משבתי לעצמי שהמסע הזה שלנו הוא מסע משולב, גם אישי, גם קבוצתי, אבל גם מסע של עם.

את המעשה הנצחי הזה, של להיות אדם מוסר עולמי קטנה השאלה של אחותי הקטנה אלמה. "תגידו, הסיפור של בן ערדן היה באמת?". "מה?". "אמרת רגע ואמרתי 'תראו, אני לא מעדיף את עצמי אדם מאמין, אבל מי שמאמין ואמר לך שזה סיפור אמיתי, אפילו אלוהי'. תומר הסתכל עלי בפליאה ואמר 'איק אתה יכול לומר שזה אמיתי, נחש מדבר וכל זה, מבחינה מדעית זו אגדת ילדים'." עדי הקשיבה לנו והתעוררה בשיחה "אני מושבת שזה בכלל לא משוב אם זה היה באמת או לא היה באמת. זה סיפור על עולם מושלם שאירוע מסוים - מוסר הציות לאלוהים ואכילת הפרי האסור - שבר אותו, ומאז בני אדם כל הזמן מנסים לתקן ולחזור לעולם המושלם שלהם". יובל אמרה שלדעתה זה סיפור שבני אדם המציאו כדי להסביר לעצמם למה העולם כל כך קשה. מאיה אמרה שהטקסט כתוב כל כך יפה, ממש יצירה ספרותית ובכלל לא משוב למה האם זה אמיתי, כי היצירה האנושית היא האמיתית בשבילה. באופן מפתיע לאורי לא הייתה תשובה רק שאלה - "אתם מושבים שבעוד תרבויות יש סיפור כמו הסיפור של בן ערדן?" אלמה הסתכלה עלינו בפה פעור. ואז אמרה: "שישה אנשים, שש דעות לכל אחד יש הסבר נפלא, אבל מי צודק?"

מסלול המסע

יעד: היכרות עם דרכים שונות לקריאת התנ"ך

זמן מסלול: משנות ה-2000 ועד ימי המקרא

תגלית: "שבעים פנים לתורה" - ניתן ללמוד את התנ"ך מנקודות מבט שונות ומגוונות.

הכנות לפרק זה במסע: מתוך אילו נקודות מבט ניתן לקרוא בתנ"ך? האם קיימת היררכיה בין נקודות מבט שונות?

מאיר שלו מתוך ההקדמה ל"תנ"ך עכשיו":

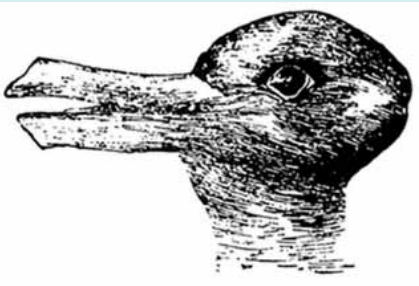
"הפרשנות המסורתית לדורותיה ניסתה ליפות את סיפורי המקרא, לתרץ את מחדלי גיבוריו ולרתום אותם לעגלת האמונה והמצוות... התנ"ך שלי הוא תנ"ך אחר. מחבריו ודמויותיו הם בשר ודם. הוא לא חובר ביד אלהים, וגיבוריו אינם קדושים וטהורים. זה ספר שאני אוהב לקרוא בו והוא גורם לי להתרגשות ומחשבה. יש בתנ"ך כמויות מספיקות של פוליטיקה, אהבה, אמונה והגות כדי לעורר כל קורא להרהר במתרחש סביבו גם בימים אלו."

חברותא

הרמב"ן מתוך ההקדמה לפירוש התורה:

"בשם האל הגדול הגיבור והנורא אתחיל לכתוב חידושים בפירוש התורה. באימה ביראה ברטט בזיע במורא. מתפלל ומתודה בלב נדכה ונפש שבורה. שואל סליחה מבקש מחילה וכפרה. בקידה בכריעה בהשתחויה. עד שיתפקקו כל חוליות שבשדרה... והאל אשר ממנו לבדו אירא יצילני מיום עברה יחשכני משגיאות ומכל חטא ועברה וידריכני בדרך ישרה."

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. מהי העמדה של מאיר שלו ביחס לתנ"ך?
2. מהי העמדה של הרמב"ן ביחס לתנ"ך?
3. אם איזו עמדה קל לכם יותר להזדהות? מדוע?
4. נסחו את עמדתכם ביחס לקריאה בתנ"ך ופרשנות שלו.

צידה לדרך

ננסה לתאר בכתיבה את מאורעות היום שלנו על פי דימוי מסוים, נשים לב שניתן להתבונן על המציאות שלנו ממגוון רחב של נקודות מבט. מהי האחריות שלנו להציע פרשנות חדשנית עכשווית לטקסטים עתיקים, ומהי אחריותנו בשמירה על הפרשנות המסורתית?

מי "מוסמך" לפרש את התורה?

מסלול המסע

יעד: היכרות עם פרשנויות שונות לתנ"ך.

זמן מסלול: משנות ה-2000, דרך פרשני ימי הביניים ועד ימי המקרא

תגלית: בכל דור ודור קמו פרשנים ופרשו את התנ"ך בדרך שהיתה משמעותית למציאות חייהם.

הכנות לפרק זה במסע: התפתחות התרבות היהודית נשענת, לא אחת, על הפרשנות של המקרא. כל דור מוסיף את תפישת העולם שלו ונותן את נקודת המבט שלו. מהי נקודת המבט שלנו על הטקסט המקראי?

היו היה פעם כפר הודי, שכל התושבים בו היו עיוורים. יום אחד הלכו שישה אנשים מהכפר לטייל ובדרך פגשו איש רוכב על פיל. האנשים שמעו בעבר על פילים, אך מעולם לא התקרבו לבעל חיים כזה. עכשיו ביקשו מהרוכב רשות למשש את הפיל על מנת להכירו. הם רצו לחזור לכפר ולספר לכולם איך נראה פיל. הרוכב הסכים והוביל כל אחד מששת האנשים לחלק אחר בגופו של הפיל. העיוורים נגעו בחיה וליטפו אותה עד שידעו איך נראה פיל. הם חזרו לכפר נרגשים כדי לספר על חוויותיהם.

אנשי הכפר התאספו סביבם לשמוע על הפיל. האיש הראשון, שמישש את החזה של הפיל, אמר: "הפיל הוא כמו קיר בטון גדול ועבה!" "שטויות," אמר האיש השני, שנגע בחוטם של הפיל, "הפיל קצר למדי ומעוגל, הוא חלק מאוד וחד. לא הייתי משווה פיל לקיר אלא לחנית!" האיש השלישי, שנגע באוזנו של הפיל, לא הסכים לדבריהם ואמר: "הפיל אינו דומה כלל לקיר או לחנית, הוא דומה לעלה ענק עשוי משטיח צמר עבה. הוא זז כשנוגעים בו." "לא נכון!" אמר הרביעי, אשר ליטף את החדק, "אומר לכם איך נראה הפיל - הוא דומה לנחש ענקי!" החמישי הביע התנגדות נמרצת. הוא נגע באחת מרגלי הפיל וסיכם: "הפיל עגול ועבה כמו גזע של עץ." העיוור השישי, שניתן לו לרכוב על גבו של הפיל, מחה: "האם אף אחד מכם אינו יכול לתאר נכונה את הפיל? הרי הוא כמו הר ענק מתנודד מצד לצד!" ועד עצם היום הזה העיוורים ממשיכים להתווכח, ואף אחד בכפר אינו יודע איך נראה פיל. (אגדה הודית)

חברותא 1

שאלות לדיון ולמחשבה:
1. ממה התרשם כל עיוור?
2. מה היה מסייע בידם של העיוורים לקבל תמונה מהימנה על מראה הפיל?

"כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם לֹא נִפְלְאָתָה הוּא מִמֶּךָ וְלֹא רִחֲקָה הוּא. לֹא בְּשָׂמִים הוּא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה-לָנוּ הַשְּׂמִימָה וְיִקְחָהּ לָנוּ וְיִשְׁמַעְנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה" (דברים ל, יא-יב).

רמב"ן - המצוה הזאת: הכוונה למצוות התשובה, לרמוז בהבטחה לעתיד כי תמיד תוכל לשוב אל ה' ולעשות ככל אשר אנוכי מצווך היום. בכל עת ובכל מקום שיתוודעו על עונם (חטאיהם) וישוּבו בליבם אל ה'.

ראב"ע - המצווה אינה נעלמת או דבר פלאי, אין דבר שלא תוכל לעשות.

ספורנו - המצווה אינה רחוקה, כך שלא תצטרך לחכמי הדור הרחוקים שיפרשו לך, באופן שתוכל לעשותה אפילו בעודך בגלות.

רש"י - שאילו הייתה בשמים, היית צריך לעלות אחריה וללמדה.

חִבְרוּתָא 2

שאלות לדיון ולמחשבה:

1. הסבירו את דעתו של כל פרשן במילים שלכם.
2. עד כמה הפרשנויות דומות או מנוגדות זו מזו?
3. עם איזו פרשנות הנך מזדהה?
4. ננסה לכתוב פרשנות יצירתית משלנו שאינה מובאת מפי הפרשנים המסורתיים.
5. מה הערך בהצבת הטקסט המקראי, לצידו הפרשנויות המסורתיות ולצדן הפרשנות האישית?

סיקול אבנים:

רבי משה בן נחמן (רמב"ן; 1194 - 1270 בערך) היה מגדולי חכמי ספרד, פוסק, פרשן, הוגה, מקובל ורופא.

רבי אברהם בן מאיר אֶבְנֵן עזרא (מכונה ראב"ע, 1089 - 1164) משורר, בלשן, פרשן המקרא ופילוסוף, מהבולטים בהוגים היהודים בימי הביניים. עסק גם באסטרולוגיה, שהביאה אותו גם לעיסוק במתמטיקה ובאסטרונומיה (מכתש בירח - Abenezra - קרוי על שמו). נולד בתור הזהב של יהדות ספרד בטולדו שבספרד. רבים מספריו נכתבו בעברית.

רבי עובדיה ספורנו (1476 לערך - 1550 לערך) היה מחכמי איטליה במאה ה-16, רופא, גדול בתורה ובמדעים, מפרשני המקרא.

רבי שלמה בן יצחק (רש"י; רבי שלמה יצחקי; 1040/1041 - 1105)

היה תלמיד חכם צרפתי נודע. נחשב לגדול מפרשי התנ"ך והתלמוד. הוא הראשון שעשה זאת באופן מקיף.

צִידָה לַדֶּרֶךְ

"אם יש לו ידע בשפה העברית, מסוגל כל יהודי חושב, המבקש להתמסר ביסודיות ובאהבה ללימוד התנ"ך, לנקוט עמדה עצמאית ברוב השאלות (הפרשניות) העומדות על הפרק ... וזאת בתנאי שיצרך להאזנה העדינה לפסוקי המקרא - אותה עליו לרכוש תוך כדי לימוד - את העצמאות המחשבתית שאינה מוכנה לוותר על שיפוט שאינו תלוי בברי סמכא, אפילו כאלה ששםם התקדש במרוצת הדורות."

בנו יעקב. תורת משה, עמ' 8 (גרמנית: Die Thora Moses, Frankfurt 13/1912)

מה הטענה המובאת בדבריו של בנו יעקב? עד כמה דבריו מעוררים הסכמה ועד כמה הם מעוררים התנגדות?

פֶּרֶשֶׁת "לך-לך"

מסלול המסע

יעד: הכרות עם פרשת לך-לך (בראשית י"ב, א - י"ז, כ"ז).
זמן מסלול: נע על הציר משנות ה 2000 ועד תקופת המקרא.
תגלית: קריאה בפרשה מאפשרת לי התבוננות באופן שבו אני חווה את עצמי.
הכנות לפרק זה במסע: מה פרשת השבוע יכולה ללמד אותי על עצמי?
 כיצד החיבור ביני לבין הפרשה יאיר את דרכי וינתב אותה במהלך מסע החיים?

פרשת לך-לך בספר בראשית י"ב, א' - י"ז, כ"ז.

מתוך הפרשה

ויאמר ה' אל-אַבְרָם, לך-לך מארצך וממולדתך ומבית אביך, אל-הארץ אשר אראן. ואעשך לגוי גדול, ואבְרָכָך וְאַגְדִּלְהָ שְׁמִי; וְהָיָה בְרָכָה. וְאַבְרָכָה מְבָרְכֶיךָ, וּמְקַלֵּלְךָ אָאָר; וְנִבְרָכְךָ בְּךָ כָּל מְשֻׁפָּחַת הָאָדָמָה. וַיֵּלֶךְ אַבְרָם כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר אֵלָיו ה', וַיֵּלֶךְ אִתּוֹ לוֹט; וְאַבְרָם בֶּן-חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מִחָרָן. וַיִּקַּח אַבְרָם אֶת-שְׂרֵי אִשְׁתּוֹ וְאֶת-לוֹט בֶּן-אָחִיו, וְאֶת כָּל רְכוּשָׁם אֲשֶׁר רָכְשׁוּ, וְאֶת-הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר-עָשׂוּ בְּחָרָן; וַיָּצְאוּ לָלֶכֶת אֶרֶצָה כְּנָעַן, וַיָּבֹאוּ אֶרֶצָה כְּנָעַן. וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן, עַד מְקוֹם שָׁכֶם, עַד אֵלּוֹן מוֹרָה; וְהַכְנַעֲנִי אָז בְּאַרְצָן. וַיֵּרָא ה' אֶל-אַבְרָם, וַיֹּאמֶר: לְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת; וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. וַיַּעֲתֶק מִשָּׁם הָהָרָה, מִקֵּדָם לְבֵית-אֵל וַיֵּט אֶהְלֵה; בֵּית-אֵל מִיָּם וְהָעִי מִקֵּדָם, וַיְבֹן-שָׁם מִזְבֵּחַ לַה', וַיִּקְרָא בְּשֵׁם ה'.

ויסע אַבְרָם הָלוֹךְ וְנִסְעָה הַנֶּגְבָה

חִבְרוּתָא 1 - בחירת פסוק

1. בחרו בפסוק המדבר אליכם. חשבו:

- מה מתרחש בפסוק? מה יש בפסוק שהופך אותו למשמעותי לחייכם היום?
- הציגו את הפסוק שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמשי, ציור

חִבְרוּתָא 2 - יצירת דמויות

- הכינו תעודת זהות ופרטים נוספים על הדמויות שבפסוקים שבחרתם:
- גילו? היכן גר? כיצד לבוש? במה עובד? מי הם בני המשפחה שלו? מי הם החברים שלו? כיצד מדבר? כיצד נראה (צבע שיער, צבע עיניים, גובה, משקל ועוד).
- הציגו את הדמות/יות שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמשי, ציור

חברותא 3 - יצירת סביבה

1. מקמו את האירוע:
2. היכן הוא מתרחש (בית, חוץ, עיר, כפר, חלום, מציאות...)? באיזה חלק של היום הוא מתרחש? אילו צבעים, אילו ריחות, אילו רעשים יש בסביבה?
3. הציגו את הסביבה שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמשיר, ציור

חברותא 4 - אירוע המבטא קושי או התלבטות

1. בחרו אירוע מתוך הפרשה המבטא מורכבות. חשבו:
2. האם בפסוק שבחרתם מתקיים קושי, מצב מסובך? מהו?
3. מה רוצה כל אחת מן הדמויות? באיזו תחושה מגיעה כל דמות למפגש (כעס, עצב, שמחה, אהבה, שנאה...)? האם הרצונות של הדמויות מתנגשים? מה הסיבה להתנגשות?
4. הציגו את האירוע שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמשיר, ציור

שיר בבקר בבקר

מילים: אמיר גלבוע

פתאם קם אדם בבקר
ומרגיש כי הוא עם ומתחיל ללכת,
ולכל הנפגש בדרך קורא הוא שלום.
דגנים עולים מול פניו מבין חריצי המדרכת
וניחוחות לראשו מדיפים עצי אדרכת.

הטללים רוססים והרים רבוא קרנים -
הם יולידו חפת-שמש לכלולותיו.

והוא צוחק גברת דורות מן ההרים
ובכלמות משתחוות המלחמות אפיים
להוד אלק שנים מפכות במסתרים.
אלף שנים צעירות לפניו -
כפלג צונן.
כשיר רועים. כענף.

פתאם קם אדם בבקר
ומרגיש כי הוא עם ומתחיל ללכת,
ורואה כי חזר האביב
כמו הוריק שוב אילן מן השלכת.

צידה לדור

כיצד מתקשר השיר לפרשת "לך-
לך"? איזה ערך מוסף יש בלימוד
של שיר מודרני לצד פרשת
השבוע? אילו ערכים עולים מתוך
פרשת השבוע המשמעותיים
לשנת בר/בת המצווה?

פֶּרֶשֶׁת "כִּי-תִישָׂא"

מסלול המסע

יעד: הכרות עם פרשת "כי תישא" (שמות ל, י"א - ל"ד, ל"ה).
זמן מסלול: נע על הציר שבין שנות ה-2000 ועד לתקופת המקרא.
תגלית: קריאה בפרשה מאפשרת לי התבוננות באופן שבו אני חווה את עצמי.
הכנות לפרק זה במסע: מה פרשת השבוע יכולה ללמד אותי על עצמי? כיצד החיבור ביני לבין הפרשה יאיר את דרכי וינתב אותה במהלך מסע החיים? האם הפרשות או הפרקים מתייחסים לסיפור או עניין כמו בספר קריאה?

פרשת כי-תִישָׂא בספר שמות, ל, י"א - ל"ד, ל"ה.

מתוך הפרשה

וַיֵּרָא הָעָם כִּי בָשָׂשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן-הָהָר; וַיִּקְהַל הָעָם עַל-אַהֲרֹן, וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה-לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא יָדַעְנוּ מָה הָיָה לוֹ. וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן, פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם בְּנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְהִבִּיאוּ אֵלַי. וַיִּתְּפְּרוּ כָל-הָעָם אֶת-נִזְמֵי הַזֹּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן. וַיִּקַּח מִיָּדָם, וַיַּצֵּר אוֹתוֹ בַּחֶרֶט, וַיַּעֲשֵׂהוּ עֵגֶל מִסִּכָּה; וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֵּרָא אַהֲרֹן, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנָיו; וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וַיֹּאמֶר, חַג לַה' מָחָר. וַיִּשְׁכִּימוּ מִמָּחָרֹת, וַיַּעֲלוּ עֹלֹת, וַיִּגְשׁוּ שְׁלָמִים; וַיִּשָּׁב הָעָם לֶאֱכֹל וּשְׂתוֹ, וַיִּקְמוּ לְצַחֵק. וַיְדַבֵּר ה' אֶל-מֹשֶׁה: לֵךְ-רֵד כִּי שַׁחַת עָמְדָה אֲשֶׁר הֶעֱלִיתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. סֵרוּ מִהֵרָ מִן-הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם, עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה; וַיִּשְׁתַּחֲווּ-לוֹ, וַיִּזְבְּחוּ-לוֹ, וַיֹּאמְרוּ אֵלָה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֹּאמֶר ה' אֶל-מֹשֶׁה: רְאִיתִי אֶת הָעָם הַזֶּה, וְהִנֵּה עִם קִשָּׁה עֶרְפָּה הוּא וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִי, וַיַּחֲר-אֲפִי בָהֶם וְאָכְלָם; וְאֶעֱשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל. וַיַּחֲל מֹשֶׁה אֶת-פָּנָיו ה' אֱלֹהָיו; וַיֹּאמֶר, לָמָּה ה' יַחֲרֶה אַפֶּךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבְיָד חֲזָקָה. לָמָּה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לְאֹמֶר, בְּרָעָה הוֹצִיָּאתָם לְהָרֹג אֹתָם בְּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה; שׁוּב מִחֲרוֹן אַפֶּךָ, וְהִנָּחֵם עַל-הָרָעָה לַעֲמֹד. זָכֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ, וַתְּדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרָבָה אֶת זִרְעֶכֶם כְּכֹכְבֵי שָׁמַיִם; וְכָל-הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר אָמַרְתִּי, אֶתֶּן לְזִרְעֶכֶם, וְנִחְלְוּ לָעָלָם. וַיִּנָּחֵם ה' עַל-הָרָעָה אֲשֶׁר דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לָעָם (שמות ל"ב, א'-י"ד).

חִבְרוּתָא 1 - בחירת פסוק

1. בחרו בפסוק המדבר אליכם. חשבו:
2. מה מתרחש בפסוק? מה יש בפסוק שהופך אותו למשמעותי לחייכם היום?
3. הציגו את הפסוק שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמשיה, ציור

חברותא 2 - יצירת דמויות

1. הכינו תעודת זהות ופרטים נוספים על הדמויות שבפסוקים שבחרתם:
2. גילו? היכן גר? כיצד לבוש? במה עובד? מי הם בני המשפחה שלו? מי הם החברים שלו? כיצד מדבר? כיצד נראה (צבע שיער, צבע עיניים, גובה, משקל ועוד).
3. הציגו את הדמויות/יות שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמסיר, ציור

חברותא 3 - יצירת סביבה

מקמו את האירוע:

1. היכן הוא מתרחש (בית, חוץ, עיר, כפר, חלום, מציאות...)?, באיזה חלק של היום הוא מתרחש? אילו צבעים, אילו ריחות, אילו קולות יש בסביבה?
2. הציגו את הסביבה שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמסיר, ציור

חברותא 4 - יצירת קושי או התלבטות

1. כדי ליצור אירוע צריך להיות מצב של קושי או התלבטות. חשבו:
2. האם בפסוק שבחרתם מתקיים קושי, מצב מסובך? מהו?
3. מה רוצה כל אחת מן הדמויות? באיזו תחושה מגיעה כל דמות למפגש (כעס, עצב, שמחה, אהבה, שנאה...)? האם הרצונות של הדמויות מתנגשים? מה הסיבה להתנגשות?
4. הציגו את האירוע שבחרתם במליאה בדרך מקורית - כרזה, המחזה, חמסיר, ציור

עגל הזהב

מילים ולחן: אהוד בנאי

אנחנו כאן בלב מדבר	אין מי שיכה על הסלע
צמאים למים חיים	מי יתן כיוון
ואתה על ראש ההר	באפילה כאן נלחמים על כל פירור
מעל העננים	סביב עגל הזהב
אין שום אות	
אין סימן	הוא לא יורד מראש ההר
כל כך הרבה ימים	הוא לא יורד אל העם
במעגל סגור מסתובבים	הם יוצאים במחול טירוף
סביב עגל הזהב.	ושוכחים את עצמם
	רוקדים סביב עגל הזהב
	סביב עגל הזהב

צידה לדרך

כיצד מתקשר השיר לפרשת "כי-תשא"?
איזה ערך מוסף יש בלימוד של שיר
מודרני לצד פרשת השבוע? אילו ערכים
עולים מתוך פרשת השבוע המשמעותיים
לשנת בר/בת המצווה?

מתחננים אליו, אל נא תעזוב אותנו עכשיו
היה לנו לאב
עדר נעזב, רוקד סביבו
קורא אליו לשוא
עגל הזהב
עגל הזהב

מִדְרָשׁ מֶהוּ?

בכל פעם שאנא מזהה שמצב רוחי אינו בשיאו היא מצמינה אותי למטבח, שם בין הכלים, התבלינים, הסירים והתבניות מתאפשרת בנינו שיחה על דברים שלא היו נאמרים במקום אחר. יום אחד, בשעה שביילינו במטבח, שאלתי את אנא מדוע כשהיא נוהגת לנקות את העוף, היא משאירה רק את האלקים המרכזיים וזורקת את כל השאר? אנא הביטה בי בהיסוס הדעת ואמרה "כי כך עושה סבתא".

יומיים לאחר מכן התארמתי אצל סבתא רבקה והצעתי לה את עצרתי במטבח. סבתא הכינה עוף וגם היא, ממש כמו אנא, השאירה את האלקים המרכזיים ונפטרה מהאחרים. גם אותה שאלתי "מדוע את נוהגת כך?" ותשובתה הייתה "באמת, איני יודעת, ככה הייתה עושה אימא". כל השבוע תכננתי לזכור לשאול את סבתא מלכה, מה פשר אידת העוף, ואכן בביקור של יום שישי הצדננה לי האפשרות לשאול. לצאוקה של סבתא לא היה גבול. "את רוצה לומר לי שסבתא רבקה ואנא מנקות את העוף וזורקות את רוב האלקים? איזה בצבז אני לא מאמינה". "אבל סבתא הם אמרו שהן עושות זאת כי למדו ממך" סבתא נרעעה והשיבה לי, "אכן כסבתא רבקה שלך הייתה קטנה נהגתי לבשל כך כיוון שהיה לי רק סיר אחד במטבח והסיר היה קטן...." הסיפור על העוף נשאר במחשבותיי, תחילה לא הבנתי מדוע הוא מטריד אותי. נדמה היה לי שטחון באובו מסר חשוב, שאם אצלמא להבין אותו אתקדם צעד נוסף במסע. ואכן, ביום ראשון התעוררתי בבוקר ולפתע התבהר הערפל. הבנתי שלפעמים אנחנו משמרים התנהגויות בלי לדעת מה פשרן. אנחנו דבקים בכל מיני הרגלים, כי זה מה שאנחנו מכירים ולפעמים עושים דברים ממש לא הזיוניים רק בגלל שהם המוכרים. נזכרתי שפעם רינה סיפרה שתלמידי מכנים בבית המדרש היו נועצים יותר כי הם לא הסתפקו במקרא כפשוטו, אלא יצרו מדרשים חדשניים במטרה לקים שם עם הטקסט המקראי ולבאון עד כמה הוא מתאים ומעשיר את עולמם. לצד המחשבות השונות שהתרוצצו במוחי, הלפפה בי מחשבה שאולי אני סוג של תלמידה מכנה - בשאלה התחממה שהפניתי קודם לאנא ואמר כך לסבתא גיליתי ששאלתי שאלות והתבוננות יזירתית היא סוג של מחויבות עבורי כמתבגרת, על מנת לדרוש ולגלות את העולם מסביבי.

מסלול המסע

יעד: הבחנה בין פרשנות ומדרש.

זמן מסלול: נע על ציר שבין שנות ה 2000 לתקופת המקרא והתלמוד.

תגלית: מדרש אינו רק מילה כתובה, מדרש יכול לבוא לידי ביטוי בכל דרך אומנותית.

הכנות לפרק זה במסע: מה ההבדל בין פרשנות ומדרש? מה האיכויות שמאפשר מדרש? עד כמה ניתן להרחיק לכת מהטקסט המקורי? באילו דרכים בא המדרש לידי ביטוי? איזה הזדמנויות טומן בחובו המדרש בעבורי?

התבוננו בתמונות הבאות:

משה - מיכאל אנג'לו בואונרוטי 1513-1515

חברותא 1

שאלות לדין ולמחשבה:

1. את מי רואים בציור?
2. איך יודעים?
3. האם משהו מוזר בציור? מהו?
4. על סמך מה צייר מיכאל אנג'לו את ציורו?

חברותא 2

"אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שעלה משה למרום מצאו להקדוש ברוך הוא שיושב וקושר כתרים לאותיות. אמר לפניו: ריבונו של עולם מי מעכב על ידך? אמר לו: אדם אחד יש שעתיד להיות בסוף כמה דורות ועקיבא בן יוסף שמו שעתיד לדרוש על כל קוץ וקוץ תילין תילין של הלכות. אמר לפניו: ריבונו של עולם הראהו לי! אמר לו: חזור לאחורך! הלך וישב בסוף שמונה (עשרה) שורות ולא היה יודע מה הן אומרים, תשש כחו. כיון שהגיע לדבר אחד, אמרו לו תלמידיו: רבי מנין לך? אמר להן: הלכה למשה מסיני! נתיישבה דעתו.

(תלמוד בבלי, מנחות, כ"ט, ע"ב)

שאלות לדיון ולמחשבה:

- 1.מדוע ישב הקב"ה וקשר כתרים לאותיות?
- 2.מה עשה רבי עקיבא בתורה שהוריד משה?
- 3.מה מרגיש משה ביושבו בבית המדרש של רבי עקיבא?
- 4.את מי מיצג משה בדמותו? ומה מיצג רבי עקיבא?

משה

מילים ולחן: אביהו מדינה, אורי אלוני

מתוך הסנה, מתוך האש

בלב מדבר חם ויבש

קראת לי משה, משה

לא עוד אדום ואחשה

לך אל עמי בני ישראל

לך ואמור לכל שואל

אלה הם דברי האל

לסבלכם בא הגואל

תן לי לעבור את הירדן

אל הנחלה שאתה נותן

צאן עמך לנהוג בגאווה

לעבוד אותך באהבה

עברתי ים, סבבתי הר

כוחי כילתי במדבר

צמא סבלתי ורעב

שברתי את עגל הזהב

מעל ההר בתוך ענן

באש אוכלת ועשן

את חוקותיך לתמיד

כתבתי על לוחות הברית

תן לי לעבור...

היום אני עומד

ניצב על הר נבו

רואה את ארצך

שאליה לא אבוא

הייתי כחולם בראש ההר

על שפתי תפילה

וליבי נשבר

חברותא 3

שאלות לדיון ולמחשבה:

- 1.מה מספר לנו השיר?
- 2.מה הוא שואב מהסיפור המקראי ואיזה חידוש הוא מציע?
- 3.האם הוא עונה להגדרה של מדרש?
- 4.האם לזמר ישראלי "מותר" לדרוש את המקרא?

צִידָה לַדֶּרֶךְ

בחרו שיר עברי הדורש את הסיפור המקראי¹. בעקבות בחירת וקריאת השיר ענו על השאלות הבאות:

1. מצאו את המקור עליו מבוסס המדרש.
2. האם הטקסט השירי הוא מדרש? מדוע?
3. על איזה שאלה/שאלות עונה המדרש?
4. הציגו את המדרש בדרך ייחודית במליאה.
5. מהם הערכים העולים מן הסיפור המקראי ומן השיר המודרני? האם אלה אותם ערכים?

הַפְּרָשָׁה וְאֵנִי

מַסְלול הַמָּסַע

יעד: הכרות עם הפרשה שלי.

זמן מסלול: נע על ציר שבין שנות ה-2000 לתקופת המקרא.

תגלית: קריאה בפרשה מאפשרת לי התבוננות באופן שבו אני חווה את עצמי.

הכנות לפרק זה במסע: מהי פרשת השבוע שלי? מה היא יכולה ללמד אותי על עצמי? כיצד החיבור ביני לבין הפרשה יאיר את דרכי וינתב אותה במהלך מסע החיים?

סיקול אבנים:

הרב יוסף סולוביצ'יק (11 במרץ 1903 - 9 באפריל 1993) היה רב, ראש ישיבה, פילוסוף דתי, מראשי הציונות הדתית ותנועת המזרחי, וממנהיגיה הרוחניים של היהדות האורתודוקסית בארה"ב.

קלף הייעוד והגורל שלי

בחרי/י פסוק המשמעותי
עבורך מתוך הפרשה שלך

שם הפרשה

ערכים מרכזיים

נסח/י שאלה מהותית
עבורך העולה מהפרשה

הרב סולוביצ'יק מבדיל בין שני סוגי ברית שנכרתו בין עם ישראל לבין אלוהים: ברית גורל וברית יעוד. ברית גורל אינה ניתנת לבחירה היא טבועה באדם עוד מלידתו מעצם זהותו והשתייכותו לעם היהודי. לעומת זאת ברית יעוד עניינה בבחירה מרצון חופשי למימוש היהדות, לייצר קשר עם בני ובנות העם היהודי ולהדמות לאלוהים בניסיון להגשים חיים ערכיים ומוסריים.

דוּמְנָא לַקַּלָּף יַעוּד וְזוּרָא

"וַיֹּאמֶר ה' אֶל-אַבְרָם, לֵךְ-לְךָ מֵאֶרֶץ
וּמִמּוֹלֶדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ, אֶל-הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲרָאךָ."
(בראשית יב / א)

לֵךְ לֵךְ

שינוי
מעבר
אמונה

מה גורם לי לעשות שינוי?

צִידָה לַדֶּרֶךְ

בעקבות הקריאה בפרשה נסו לענות על
השאלה שבחרתם לשאול. נסו להגדיר מהו
הערך החשוב ביותר העולה מתוך פרשת
השבוע והסבירו מדוע.

עבודת חקר בעקבות הפרשה שלי

הקדמה יש לענות על השאלה הבאה:

1. מהי מטרת העבודה: אפשר להיעזר בדוגמא הבאה :
מטרת העבודה היא לחקור/להבין את המושג 'פרשת השבוע'...או בעבודה זו אני מבקש למצוא משמעות חדשה בסיפור...

פרק ב **הפרשה שלי** (בין עמוד לשניים)

פרק זה יכלול סיכום משלושה מקורות שונים (לפחות) על פרשת השבוע הסמוכה לתאריך שבו נולד/ה כל תלמיד/ה. נוסף לסיכום הכתוב, אפשר לעשות מיפוי של הנקודות העיקריות בפרשה. חשוב לכתוב את הסיכום במילים שלכם.
פתיחה אפשרית לפרק זה יכולה להתחיל כך:
פרשת השבוע ... מספרת על ... במהלך הסיפור אנו נתקלים בכמה אירועים שונים שאירעו לבני ישראל במדבר, הראשון מציין את ... השני... השלישי..

פרק ג **הערכים והלקחים הנלמדים מהפרשה** (חצי עמוד עד עמוד)

בפרק זה יש להסביר אילו ערכים/רעיונות מופיעים בפרשה וכיצד הם באים לידי ביטוי.

פרק ד **שאלת המחקר** : (1-2 עמודים)

בפרק זה אתם נדרשים לערוך עבודת השוואה: קחו ערך/רעיון מרכזי אחד או שניים שפרטתם בפרק הקודם והדגימו כיצד בא לידי ביטוי אותו ערך היום. הביאו מקורות הממחישים את דבריכם, לוו את המקורות בהסבר שלכם. לדוגמא: אם בחרתם להתמקד בתרומה ועזרה לזולת, אפשר להדגים זאת על ידי פעולות ההתנדבות לטובת נפגעי רעידת אדמה ולהביא מקורות מהעיתון/אינטרנט.

פרק ה **סיכום** (חצי עמוד עד עמוד)

אפשר להיעזר בשאלות הבאות:

1. מה למדתי/הבנתי תוך כדי כתיבת העבודה על עצמי...על הפרשה שלי, על פרשת השבוע באופן כללי...
2. מה אפשר ללמוד מהפרשה שהוא משמעותי לחיי.
3. עם אילו ערכים אני מסכים בפרשה/לאילו דברים אני מתנגד...

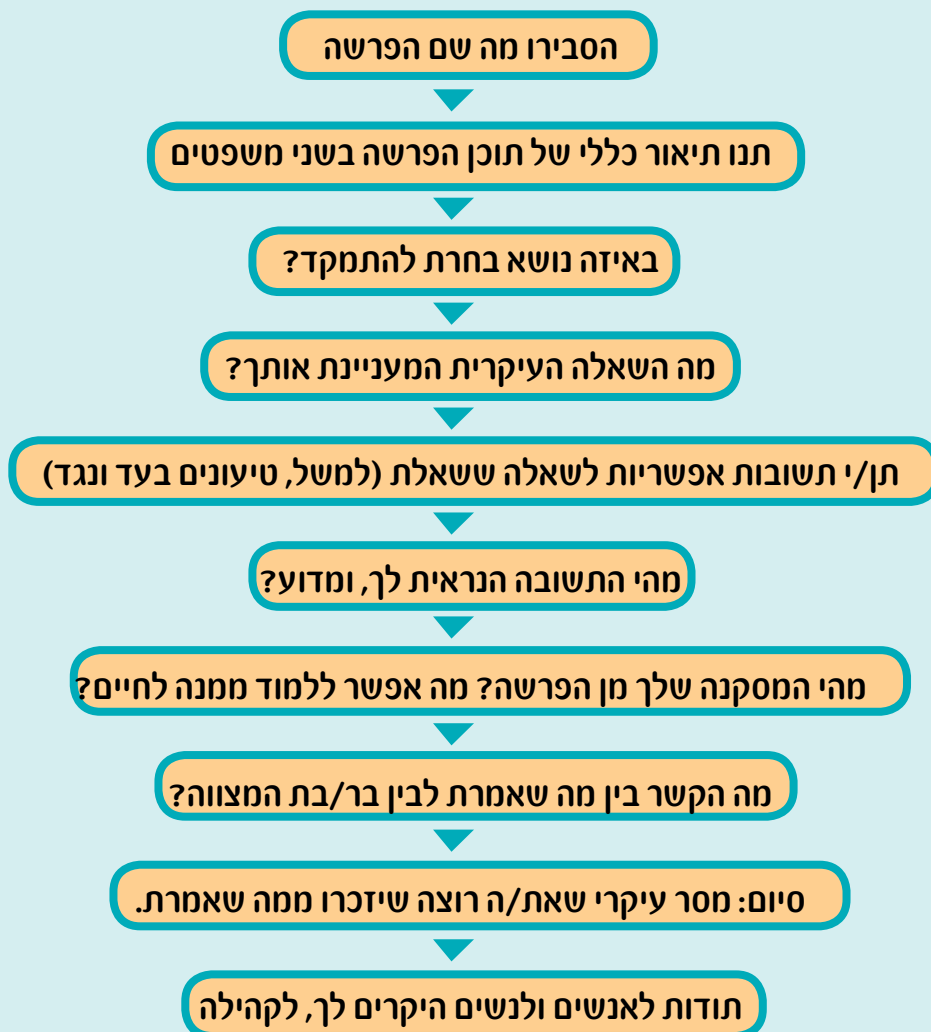
פרק זה יעסוק בתוצר שילווה את העבודה הכתובה. עליכם לקחת תובנה/לקח/רעיון אחד שלמדתם מהפרשה שלכם ולהציגו בצורה יצירתית - סיפור, שיר, עריכת דף של עיתון, קומיקס, פסיפס, ציור...

נספחים

בפרק זה יש להוסיף את כל הטיוטות וקטעי המקורות שהשתמשתם בהם.

איך בונים דרשה?

לפניכם/ן הצעה כללית למבנה של דרשה לכבוד העלייה לתורה בבת המצווה או בר המצווה. הדרשה נותנת לכם/ן הזדמנות לומר מה דעתכם/ן על פרשת השבוע ומה משמעות העלייה לתורה עבורכם.

דוגמאות לדרשות:

פְּרָשַׁת וַיִּקְרָא

אורחים ואורחות יקרים, שבת שלום

פְּרָשַׁת וַיִּקְרָא היא הפרשה הראשונה בַּסֵּפֶר וַיִּקְרָא. הפרשה עוסקת בְּדִינֵי קוֹרְבָּנוֹת שִׁמְקֵרִיבִים בְּמִשְׁכַּן וּבְבֵית הַמִּקְדָּשׁ.

הַפְּרָשָׁה פּוֹתַחַת בְּמִילִים "וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאוֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר".

הגמרא תוקה על משמעותו של הפסוק, ושואלת: למה קדמה קריאה לדיבור? כלומר, למה לא פתח האל מיד במילים: "וַיְדַבֵּר ה' אל מֹשֶׁה לֵאמֹר"? והתשובה הגמרא: לימדה התורה דרך ארץ, שלא יִדְבֹּר אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֶלָּא אִם קָרָא לוֹ תְּחִילָה וְאִם אוֹתוֹ חָבֵר גִּילָה נְכוֹנָה לְשִׁמוּעַ אֶת אֲשֶׁר בְּפִיו. ועוד מסבירה הגמרא: אֵל לוֹ לְאָדָם לְסַפֵּר לְזוֹלָתוֹ דְּבָרִים שֶׁשָּׁמַע מִחֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם קִיַּבֵּל אִישׁוֹר לָכֵן. לְפִיכָךְ אָמְרָה הַתּוֹרָה "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאוֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר", כְּלוּמָר: בְּמִקְרָה זֶה מֹשֶׁה מִצְאָה לְפָרֶסֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים.

לפי המסורת היהודית, בגיל 13 נַעֲשֶׂה הָאָדָם מוֹדַע לְמַעֲשָׂיו וּמְקַבֵּל עַל עֲצָמוֹ אַחֲרִיּוֹת לְהַתְנַהֲגוֹתוֹ כְּלָפֵי הַסּוּבְּבִים אוֹתוֹ. עַד גִּיל זֶה מוֹכְתֶּבֶת הַתְּנַהֲגוּתוֹ רַק עַל יְדֵי הַרְצוֹנוֹת וְהַצְרִיכִים שֶׁלּוֹ. מַעֲכָשִׁיו וְהַלָּאָה אֲנַחְנוּ אֲמָרִים לְהַקְפִּיד גַּם עַל צוּרְכֵי הַסְּבִיבָה וְרִצּוֹנוֹתֶיהָ, לְהַעֲנִיק כְּבוֹד וַיְחַס הַגּוֹן לְזוֹלָתוֹ.

אני רוצה להודות למשפחתי האהובה. לסבתא ברכה, ליוסי ולדגנית שמעניקים לי המון חום ואהבה, לדודני היקר והאהוב, רן, שממלא את ביתנו באושר, צחוק ושמחה, ובמיוחד, כמובן, לאמי האהובה, שעומדת לידי בכל מצב, ומנסה לעזור לי להגשים חלומות. לְכָל קְרוֹבֵי הַיִּקְרִים, וְלַחֲבֵרִים שְׁלִי, שֶׁחֵלַק מֵהֶם מְלוּוִים אוֹתִי עוֹד מֵהַגֵּן: תּוֹדָה שְׁבַאתֶם לְהַשְׁתַּתֵּף בְּשִׁמְחָתִי.

לְסִיּוּם אֲנִי מִבְקֵשׁ לְהַעֲלוֹת אֶת זְכְרוֹ שֶׁל סִבִּי, יוֹאב סִימֵן טוֹב, שֶׁעַל שְׁמוֹ אֲנִי קְרוִי. לֹא זְכִיתִי, לְצַעֲרִי, לְהַכִּיר אוֹתוֹ, אֲבָל אֲנִי מְקַוֶּה לְהִמָּשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ: דֶּרֶךְ שֶׁל נְדִיבוּת וַיֹּשֶׁר, עֲזָרָה לְזוֹלָת וְאַהֲבַת אָדָם. כְּתַב: יוֹאב סִימֵן טוֹב בֶּן 13 מֵתֵל אֲבִי

צִידָה לְדֶרֶךְ

לאחר שכתבתם דרשה שתפו את חברים. מצאו בן/בת זוג שכתבו על אותה פרשה, או על פרשה מתוך אותו חומש. קראו בפניהם את הדרשה שלכם. בקשו מהם להתייחס למסר המובא בדרשה ולתאר אילו תובנות עלו מתוך המסר המושמע. לאחר מכן החליפו בתפקידים: האחד/ת קורא/ת והשני/ה מקשיב, ולהיפך. כתבו מה אפשרה ההקשבה ההדדית? האם היא אפשרה תובנות חדשות? האם ניתן לאמץ את ה"תרגיל ההקשבה" וליישם הפריה הדדית בתהליכי הלמידה בחיי היומיום שלנו?

תודה שבאתם לחגוג איתי את בת המצווה.

כמו שכבר הבנתם, פרשת השבוע שלי היא פרשת "חיי שרה", מתוכה בחרתי להתמקד בחלק בו עבדו של אברהם, יוצא לחפש אחרי שידוך ליצחק ומוצא את רבקה. בהגיע אליעזר, משלחתו וגמליו אל המעיין, הוא פוגש את רבקה ומבקש ממנה מים לשתייה. רבקה, מבלי לדעת מיהו האיש ומה מעשיו באזור, נרתמת מיד לעזרתו ומשקה לא רק אותו, אלא גם את גמליו. יש לציין שבאותם ימים לא היה הדבר פשוט כלל, ורבקה נאלצה לרוץ הלון ושוב עם כד כבד על כתפיה. רבקה לא שואלת שאלות, אלא נרתמת מיד לעזרתו של הנזקק.

נשאלת השאלה - מדוע רבקה ממחרת לעזור לאדם שאינה מכירה כלל והאם צריכים גם אנחנו להירתם לעזרתו של זר.

יאמרו המתנגדים: העזרה והתרומה קשים - מהתורם נדרשים הקרבה, מאמץ, השקעה ופינוי משאבים. כל זה נכון, אך חשוב לציין שההתחשבות באחר חשובה גם היא. די להזכיר את הסיפוק שבנתינה, את האושר בעיניים, הן של התורם והן של הנתרם.

גיל בת המצווה מסמל את המעבר לבגרות וקבלת אחריות. במסגרת שנת בת המצווה קיבלתי על עצמי לדאוג גם לחברה שבה אני חיה. לקראת סוף לימודי בבית הספר היסודי ולפני עזיבתי אותו, יזמתי פרויקט מכירת לבבות הזהב של וראייטי לילדי בית הספר ומשפחותיהם. ביחד שיבצנו את לבבות הזהב בלב קלקר גדול ויצרנו מעין יצירת אמנות התלויה היום בבית הספר. התלהבות ילדי בית הספר מהיוזמה הפתיעה גם אותי ויחד הצלחנו לאסוף למעלה מ- 3000 ₪, שללא ספק יעזרו לילדי וראייטי הזקוקים לעזרה זו.

גם היום, החלטתי כי מעשר ממתנותיכם יופנה לתרומה. כך שיחד איתי, גם אתם זכיתם לתרום היום לחברה...

ברצוני שוב להודות לכולכם שהגעתם היום לחגוג איתי, תודה להורי שאחראים על ההפקה של האירוע הזה, כמו גם על כל הפקת חיי, ולאחיי הקטנים והמציקים, שכנראה מהיום, במסגרת המחויבות שלי כבוגרת אצטרך לטפל בהם יותר.

תודה גם לרבה מיכל קונפורטי על עריכת הטקסט, לחזן פרדי פאר שהנעים לנו בקולו הערב ולנילי המורה שלי לטעמים.

ואסיים בתפילה לבת מצווה, שמבוססת על נוסח תפילת בת מצווה מיהדות איטליה:

"אלוהי ואלוהי אבותי, הנה ילדותי חלפה הלכה לה ואני ניצבת נרגשת עם הגיעי לגיל מצוות.

הדריכני בנתיבי העולם ותן בי הכוח לסלול את דרכי, להוציא לפועל את תכונותי וכוחותי ולהעניק לחיי משמעות.

זכני ללכת בדרך הישר, לעשות צדקה, חסד וכל טוב במאור פנים לכל.

חזקני ואמצני לדבוק באמת ולא אכשל בדרכי אשר אנוכי הולכת בה.

יחד לבבי להשכין שלום בעולם ולהימנע ממחלוקת.

סייע בידי להרבות אהבה, אחווה, שלום ורעות - למען אחי ורעי אדברה נא שלום בך.

אנא, תן לי ולכל משפחתי, חברי ואהובי ולכל ישראל חיים ארוכים וברוכים, בריאות, הצלחה, נועם ושמחה ומלא כל משאלות ליבנו לטובה.

אמן כן יהי רצון."

תודה!

כתבה: רוני סהר בת 12, תל אביב

זכויות יוצרים

נעשה כל מאמץ לאתר את בעלי הזכויות הכלולות בחוברת זו. תודתנו נתונה לאישים, למוסדות ולהוצאות הספרים על הרשות לפרסם בחוברת זו מיצירותיהם. הזכויות על יצירות אלה שמורות למחברים ולהוצאות.

הזכויות על היצירות הבאות שמורות בידי חברי אקו"ם: ברק דוד, "אהבת איתמר בן אבי"; זאב אהרון "אנו נושאים לפידים"; אבי קורן "אנחנו לא צריכים"; אהוד מנור "אני אוהב אותך לאה", "עניין של זמן"; אריק איינשטיין "אני ואתה", "עוף גוזל"; יהודה אטלס "אני מוכן", "קודם גנון"; נעמי שמר "אנשים טובים", "האורח", "ולס להגנת הצומח", "ירושלים של זהב", "שלג על עירי", שנים עשר הירחים; עוזי חיטמן "ארץ הצבר"; שרה לוי תנאי "באנו חושך לגרש"; חנה סנש "בדרך", ליון קיפניס "אליעזר ורבקה", "בר כוכבא", "נר לי"; חנן שדמי "ברכה שנישא"; עלמה תעוז זהר, "דע"; אברהם שלונסקי, "הנדר"; משה אסרף, שאנן סטריט, שלומי אלון, גיא מרגלית, אמיר בן עמי, יאיר כהן אהרונב ודוד קלמס, "הנה אני בא"; חיים גורי, "הרעות"; ישראל דושמן, "השקדיה פורחת"; אהרון אשמן "כד קטן"; נתן זך, "כולנו זקוקים לחסד"; יצחק שנהר, "כך הולכים השותלים"; מירי רן בירן "כל ילד הוא שיר"; נתן אלתרמן, "כלניות"; בן ארצי, "כשאגדל"; מנשה רבינא, "מלאו אסמינו בר"; אביהו מדינה, אורי אלוני, "משה"; אהוד בנאי, "עגל הזהב"; איילת ציוני וגילי ליבר, "שיר לאהבה"; דוד דאור "תשמור על העולם"

הזכויות למאמר "בשמענו צרת השכינה וקולה כחולה מתחננת אלינו: על תיקון ליל שבועות במסורת הקבלה" שמורות לדר' מור אלטשולר

הוצאת שוקן: מתוך שירי ירושלים, יהודה עמיחי

הוצאת בבל: מתוך אלטנוילנד תרגום מרים קראוס

הוצאת ידיעות אחרונות: מתוך נחמה וינגרטן מיניץ ותמר ביאלה (עורכות), דרשוני: מדרשי נשים, ידיעות אחרונות: יהדות כאן ועכשיו תשס"ט

הוצאת עם עובד: מתוך הנסיך הקטן, תרגום אילנה המרמן.

מרכז יצחק רבין: מתוך נאומו האחרון של יצחק רבין - בכיכר מלכי ישראל, תל אביב, י"א בחשוון תשנ"ו, 4 בנובמבר 1995.

היוצרים הבאים העמידו באדיבותם את יצירותיהם (דברי עיון, מדרש, תפילה) לרשות חוברת זו ומחזיקים במלוא הזכויות עליהן: דליה מרקס, תמר דבדבני